

Euskara H2 goiztiarraren ezaugarrien bila: adizkiak eta gramatika-kasuak haurren ipuin-kontaktetan¹

EZEIZABARRENA, Marijose
Euskal Herriko Unibertsitatea

MANTEROLA, Ibon
Euskal Herriko Unibertsitatea

BELOKI, Leire
Euskal Herriko Unibertsitatea

Sarrera data: 2009-11-20
Onartze data: 2009-11-26

¹ Eskerrak eman nahi dizkiegu Lizarrako Ikastolako, eta Zumaiako Maria eta Jose Ikastetxeko haur, irakasle eta gurasoei beren laguntza eta prestutasunarengatik, eta baita Irati Mujika, Karmele Pérez, Eneritz Garro eta HIJE-ELEBILAB ikertaldeko gainerako kideei ere. Ikerketa hau erakunde hauen diru-laguntzarekin egin da: EHU (IT-262-07 proiektua), Espainiako Hezkuntza eta Zientzia Ministerioa (HUM2006-11862-C03-01-FILO proiektua), Espainiako Zientzia eta Teknologia Ministerioa (CSD2007-00012 proiektua) eta Zientzia eta Berrikuntza (FFI2009-13956-C02-01).

Ikerlan honetan bi haur-talde elebidunen, alegia, euskara lehen hizkuntza (H1) edota euskara bigarren hizkuntza goiztiardunen (H2g) ipuinetan agertzen diren adizkietako pertsona eta numero komunztadura-markak aztertu dira, eta baita aditzaren subjektu (S), objektu zuzena (OZ) eta zehar objektu (ZO) argumentuak diren izen-sintagmetako gramatika-kasuak ere, bi helburu zehatzekin: a) ea bost urteko bi haur-taldeak helduaren eredura modu berean hurbiltzen diren ikustea; eta b) H2g taldean sei hilabeteko tartean bildutako bi laginetan, bost urte eta bost urte eta erdiko adinen artean alegia, garapenik ageri den aztertzea.

Oro har, H1 eta H2g alderatuta, adizki jokatueta egiten dituzten huts-kopuruen artean alderik ez badago ere (%10 inguru), kualitatiboki badaude aldeak. H2gko bi laginen artean ere huts orokorren maiztasuna berdintsua bada ere (%10 inguru), huts gutxiago aurkitu dira sei hilabeteren buruan egindako bigarren saioan, adizki eta testuinguru “zail” direlakoetan.

Kasu gramatikalen erabileran, berriz, H1 eta H2gren arteko aldeak nabarmenagoak dira. Ergatiboa erabiltzen duten kasuetan helduek bezala erabili ohi dute H1 taldeko haurrek, eta bi saioetan H2gkoek. Datiboaren ekoizpena ia beti zuzena da H1ekoen kasuan, eta H2gkoek huts gehixeago egiten dituzte, lehen saioan batez ere. Absolutibokotzat hartu izan den zero markaren erabileran nabari da alde handiena H1 eta H2garen artean, H2gkoek beste kasu batzuen ordez erabili baitute sarri; gehienetan ergatiboaren ordez.

Aztertutako datuek erakusten dute izen-sintagmetako kasu- markatzearen jabekuntza ez datorrela bat, denboran, adizkietako kasu-komunztadura marken jabekuntzarekin, bereziki ergatiboaren kasuan.

Hitz-gakoak: Hizkuntzaren jabekuntza goiztiarra, ipuin-kontakteta, aditz-morfologia, kasu gramatikala, absolutiboa, datiboa, ergatiboa, H1, H2g.

La presente investigación se centra en las marcas de persona y número de las formas de flexión verbal compleja en euskara o lengua vasca, así como en las marcas de caso ergativo, absoluto y dativo producidas por niños bilingües en una tarea narrativa. Los datos confirman la presencia de errores en los dos grupos de niños de 5 años de edad (euskara L1 y euskara L2 t(emprano)). El estudio comparativo entre grupos (L1 vs. L2t) así como el comparativo entre dos muestras del grupo L2t, obtenidos con un intervalo de 6 meses, revela resultados interesantes sobre al grado de madurez en la producción de la morfología de persona antes de los 6 años.

En la producción de formas verbales conjugadas no se aprecian diferencias cuantitativas entre L1 y L2t ni entre las dos muestras de L2t, dada la baja frecuencia de formas erróneas (10%) en las tres muestras. Las diferencias que se observan entre las tres muestras son de orden cualitativo, como por ejemplo la distribución de determinadas formas o contextos de conjugación considerados “difíciles”.

La producción de algunas marcas de caso distingue claramente a L1 de L2t. Si bien la producción de la marca de caso ergativo tiene lugar, tanto en L1 como en las dos muestras de L2t, siempre en contextos en los que se esperaría la producción de tal marca, la producción del dativo es casi siempre correcta en L1, mientras que se aprecian más usos incorrectos en el grupo L2t; sobre todo en la primera sesión. El sobreuso frecuente de la marca cero (asociada al caso absoluto) por parte del grupo L2t en contextos de otros casos como el ergativo diferencia a este grupo del grupo L1.

Los datos analizados muestran que la adquisición de la morfología de caso en los SSNN no es simultánea a la adquisición de la morfología verbal de concordancia con ellos, especialmente para el caso ergativo.

Palabras clave: Adquisición temprana del lenguaje, narración de cuentos, morfología verbal, caso gramatical, absoluto, dativo, ergativo, L1, L2t.

La présente étude porte sur les marques de personne et le nombre des formes de flexion verbale complexe en euskara ou langue basque, ainsi que sur les marques de cas ergatif, absolutif et datif produites par les enfants bilingues dans une tâche narrative. Les données confirment la présence d'erreurs dans les deux groupes d'enfants âgés de 5 ans (basque L1 et basque L2 p(récoce)). L'étude comparative entre groupes (L1 vs. L2p) ainsi que l'étude comparative entre deux échantillons du groupe L2p, obtenus sur un intervalle de 6 mois, révèlent des résultats intéressants sur le niveau de maturité dans la production de la morphologie de personne avant 6 ans.

Dans la production des formes verbales conjuguées, on n'observe pas de différences quantitatives entre L1 et L2p ni entre les deux échantillons de L2p, étant donné la faible fréquence des formes erronées (10%) dans les trois échantillons. Le type de différences que l'on observe entre les trois échantillons est d'ordre qualitatif, comme par exemple la distribution de certaines formes ou de certains contextes de conjugaison jugés « difficiles ».

La production de certaines marques de cas distingue nettement L1 de L2p. Même si la production de la marque de cas ergatif a lieu aussi bien en L1 que dans les deux échantillons de L2p, toujours dans des contextes où l'on pourrait s'attendre à la production de cette marque, la production du datif est presque toujours correcte en L1, tandis que l'on observe davantage de mauvaises utilisations dans le groupe L2p, surtout lors de la première session. La surutilisation fréquent de la marque zéro (correspondant au cas absolutif) par le groupe L2p dans des contextes d'autres cas comme l'ergatif différencie ce groupe du groupe L1.

Les données analysées montrent que l'acquisition de la morphologie casuelle dans les SN n'est pas simultanée avec celle de la morphologie de l'accord entre le verbe et les SN, plus particulièrement en ce qui concerne le cas ergatif.

Mots-clés: Apprentissage précoce du langage, narration de contes, morphologie verbale, cas grammatical, absolutif, datif, ergatif, L1, L2p.

This research focuses on the person and number marking in the inflected verb forms, as well as the ergative, absolutive and dative case marking on the NPs produced by bilingual children in a narrative task in Basque. The data confirms the presence of errors in two groups of five year-old children (Basque L1 and e(arly)L2). The comparative study between groups (L1 vs. eL2) as well as the comparison between two samples of the eL2 group, obtained with an interval of 6 months, revealed interesting findings concerning the degree of maturity in the production of the person morphology by children under 6 years of age.

In the production of conjugated verb forms there are no appreciable quantitative differences between either the L1 and eL2 groups between the two samples of the eL2 group, given the low frequency of erroneous forms (10%) in the three samples. Differences found among the three samples are qualitative, as it can be observed in the distribution of some agreement forms and agreement contexts considered “difficult”.

The production of some morphological cases are clearly distinguishable from L1 to eL2. Even though, the production of ergative case occurs, both in L1 as well as in the eL2 samples, always in contexts where one would expect the production of such a mark, the production of the dative case is almost always adult-like in L1, whilst most noticeable incorrect uses are appreciated in the L2t group, especially in its first session. The frequent overuse of the zero marking (corresponding to the absolutive case) by the L2t group in contexts of other cases such as the ergative distinguishes this group from the L1 group.

The data analysed show a different pace in the acquisition of case morphology and argument-verb agreement marking, especially for ergative case.

Keywords: Early acquisition of language, storytelling, verbal morphology, grammatical, absolutive, dative, ergative cases, L1, L2t.

Sarrera

Bigarren hizkuntzaren jabeakuntza goiztiarraren (H2g) eta lehen hizkuntzaren (H1) jabeakuntzaren artean dauden antzekotasunen eta ezberdintasunen auzian (Meisel 2007) kokatzen da lan hau, eta aztergai nagusia haur elebidunek euskaraz kontatutako ipuinetan ageri diren aditz-formek, eta NOR, NORI eta NORK kasu markadun izen- sintagmek osatzen dute.

Ipuinek egoera “naturaletan” ekoizitako esaldi soilen azterketatik eta bideratutako egoeretan ekoizitako perpaus isolatuen azterketatik harago doan ikerketa-markoa eskaintzen dute, alegia, alderdi diskurtsiboarena (Berman 2009). Sarritan haurren ipuin-kontaktak hizkuntza-garapenaren dimentsio testual-diskurtsiboa aztertzeke erabiltzen badira ere (adibidez, ikus liburu honetan bertan Almgren et al.-en lana), hemen haurren kontaktak hizkuntza-garapenaren dimentsio gramatikala aztertzeke erabiliko ditugu.

Ikerlan honetan bost urteko bi haur-taldek (euskara H1 eta euskara H2g) kontatutako ipuinetan agertzen diren adizkietako pertsona eta numero komunztadura-markak aztertzen dira, eta baita esaldietako subjektua, objektu zuzena eta zehar objektua diren izen-sintagmetako absolutibo (NOR), ergatibo (NORK) eta datibo (NORI) gramatika-kasuak ere, bi helburu zehatzekin: a) ikustea bi haur-taldeak helduaren eredura modu berean hurbiltzen diren; eta b) aztertzea H2g taldean sei hilabeteko tartean bildutako bi laginetan, bost urte, eta bost urte eta erdiko adinen artean alegia, garapenik ageri den. Helburu nagusia, ordea, H1/H2 bereganatze goiztiarraren bereizketari buruzko eztabaidan emaitza berriak gehitzea da, galdera zabalago baten erantzunera hurbildu nahian: zer erakuts diezagukete bost urteko haurren ekoizpen-datuek H1 eta H2 goiztiarrari buruz? Bi xede horiek betetzeko hiru lagin alderatu dira: euskara lehen hizkuntza duten haurrak (5;00-5;04 adin tartea) edo *H1* taldea; euskara bi urtetik aurrera eskolan ikasi duten haurren lehen saioa (5;00-5;04 adin tartea) edo *H2g-I* taldea; eta azkenik, euskara H2g talde beraren edo *H2g-II* taldearen bigarren saioa (5;06-5;10 adin tartea). Halaber, lan

honetako datuak beste ikerketa batzuetako emaitzekin erkatu dira, psikolinguistikako literaturan puri-purian dagoen eztabaidan murgilduz; hau da, ea hizkuntza bat bereganatzeko adinak, hizkuntzarekiko harremanak (harreman handiagoa vs. txikiagoa) eta hizkuntzaren jabekuntza gertatzen den testuinguruak (etxea vs. eskola) hiztun-motak bereizten dituen: esate baterako, ea alderik badagoen H1, H2 goiztiar eta H2 berantiarra izeneko hizkuntza-jabetze prozesua izan duten taldeen artean, edota hiztun elebakar eta elebidun goiztiarren hitz bidezko jardunen artean.

Hara hemen artikuluaeren egitura: aztergaia dugun euskal komuntaduraren ezaugarri nagusiak azaldu ondoren (2. atala), H1 eta H2 goiztiararen arteko eztabaida (3. atala) eta euskal aditzaren jabekuntzako emaitza nagusiak (4.a) ageri dira. Ikerketa honetako corpusaren, metodologiaren (5.a) eta emaitzen berri (6.a) eman ondoren, emaitzen eztabaida (7.a) eta ondorioak (8.a) datoz.

1. Euskal aditza eta argumentuekiko komuntadura

Jakina da euskaraz aditz jokatuaren egitura konplexua dela morfologiaren ikuspegitik, izan ere, aditz jokatuan NOR, NORK eta NORI kasudun argumentuen pertsona eta numero-markak agertu behar baitute, argumentu horiek esaldian agertu (1a), zein isilduta egon –parentesiek adierazten duten legez– (1b), adizkia desegokia izan ez dadin (1c,1d). Gogoratu behar da, halaber, NORK edo E(ergatibo) kasudun subjektua 3. pertsona singularra denean edo NOR A(bsolutibo) kasudun objektu zuzena 3. pertsona singularra denean, aditzeko komuntadura-marka hotsik gabekoa (\emptyset) dela askotan (Trask 1981). Ez da halakorik gertatzen, ordea, NORI edo argumentu D(atiboa) 3. singularra denean /-o/.

(1)	a. Jon-ek	Miren-i	goxokiak	eman	d-i-zki-o- \emptyset
	b. (Jon-ek)	(Miren-i)	(goxokiak)	eman	d-i-zki-o- \emptyset
	c. *Jon-ek	Miren-i	goxokiak	eman	d-u- \emptyset
	d. *Jon-ek	(Miren-i)	goxokiak	eman	d-it-u- \emptyset

Adizki bakoitzak dituen pertsona eta numero tasunak hobeto ikusteko, aditz-formetako komuntadura konplexu hau zifren bidez kodetu da lan honetan: 1etik 3rako zenbakiak 1., 2. eta 3. pertsona singularrak irudikatzeko erabiliko dira, eta 4tik 6rakoak, berriz, pluralekoak. Hartara, 4ak 1. pertsona plurala adieraziko du, 5ak 2. pertsona plurala, eta azkenik, 6ak, 3. pertsona plurala. Zifren ordenari dagokionez, lehendabiziko gunean absolutiboa adierazten da (NOR), hau da, aditz iragankorretako objektu zuzena (OZ) edo iragangaitzetako subjektua (S). Bigarren gunean, berriz, ergatiboa (aditz iragankorreko S edo NORK argumentua), eta azkenik, hirugarren kokagunean, datiboa (NORI kasua). Honela, (1) adibideko *dirzikio* edo dagokion lehenaldiko *zizkion* aldaera 633 modura adierazten da: NOR 3. pertsona plurala da (6-), NORK subjektua 3. pertsona singularra (-3-) eta NORI zehar objektua, azkenik, 3. pertsona singularra (-3).

(1)	Jon-ek	Miren-i	goxokiak	eman	d-i-zki-o-Ø (633)
	Jon-E3s	Miren-D3s	goxokiak-A3pl	eman-BUR	A3pl-D3s-E3s

2. Elebitasun goiztiarra: H1 vs. H2 goiztiarra

Jaiotzatik aurrera bi hizkuntza batera (bi H1) bereganatzen dituen haurra elebidun goiztiartzat jotzen da. Elebitasun goiztiararen inguruan egindako ikerketa askok erakutsi dute jabekuntza elebidun goiztiarra jabekuntza elebakarraren parekoa dela: garapen-aroak berdintsuak dira hizkuntzaren egituraren zein erabilaren ikuspegitik, lortutako gaitasun-maila ere bai, eta haurrek bi hizkuntzak argi bereizten dituzte (Meisel 2007). Hala egiaztatu dute, gainera, euskara eta gaztelania aldi berean, biak etxean, bereganatzen dituzten haurren gaineko ikerketek (Barreña 1995, Ezeizabarrena 1996, beste askoren artean).

H1 eta H2ren artean, berriz, aldeak handiagoak dira, zenbait garapen-aro berdintsuak badira ere. Ezberdintasunak daude ekoizpenen luzeran, garapenaren erritmoan eta lortutako mailan. Eta bi dira alde hauen eragile nagusiak:

H2ren jabekuntzaren hasierako adina eta aurretik bereganatutako hizkuntzaren (H1en) ezaugarriak (Meisel 2007). H2ren bereganatze-prozesua txikitzen bada, bigarren hizkuntzaren jabekuntza goiztiarra (H2g) deitzen zaio. Aldiz, helduaroan gertatzen denari bigarren hizkuntzaren jabekuntza berantiarra (H2b). Nolanahi ere, elebitasun goiztiarraren esparruan kokatu beharra dago jaiotzatik hizkuntza bat (H1) bereganatuta, ondorengo urte txikietan gertatutako bigarren hizkuntza baten jabekuntza ere (H2g). Ondorioz, H2gren izaera eta ezaugarriak zehazteko asmoarekin, H2g delakoa H1ekin, 2H1ekin edota H2brekin alderatzeko saio batzuk egin izan dira.

Dena dela, ez dago oraindik nahikoa datu argi H2g eta H1en jabekuntzaren arteko antzekotasun/ aldeak zein diren erabakitzeko. Esaterako, gaitasun-maila berbera lortzen ote dute H1 eta H2g motako garapena izan duten hiztun helduek? Berberak ote dira jabekuntza-prozesuko garapen-aroak H1 eta H2gean? Eta azken finean, nolakoa ote da —baldin badago— jaiotzetik beste hizkuntza batekin batera ikasitako 2H1 motako garapenaren eta H2g motako garapenaren arteko aldea? Eta zein adinetatik aurrera agertzen da? Alegia, jaiotzatik hizkuntza bakarra bereganatuta, hiru, lau, bost edo sei urterekin beste hizkuntza bat bereganatzen hasi den haurraren kasua zeren adibide da, *aldi bereko* elebitasun goiztiarraren (2H1) ala *ondoaz ondoko* elebitasun goiztiarraren (H2g) adibide?

Meiselek (2007) lantzen dituen gaiak dira hauek. Zehazki, alemana H1 izanik, hiru bat urtetik aurrera frantsesez eskolatutako haurren frantsesa aztertzen du, frantsesa H2g modura hartuta. Eta jaiotzatik frantsesa alemanarekin batera bereganatu duten haurren jabekuntzarekin (2H1ekin edo aldi bereko elebitasun goiztiarrarekin) eta frantsesa heldutan bereganatu dutenekin, H2b(erantiarra) dutenekin, konparatzen du. Bi ikerketetako emaitzak ematen ditu, eta bietan adizki jokatuak dira aztergai nagusia.

Meiselek ondorioztatzen du hiru eta lau urte inguruan frantsesa ikasten hasitako haurren ekoizpenek antz handiagoa daukatela helduaroan frantsesa ikasten hasitakoeko ekoizpenekin (H2b), alemanarekin batera jaiotzatik frantse -

sa bereganatutakoen ekoizpenekin baino (2H1). Hasierako faseak luzeagoak izateak, zenbait egitura konplexu bereganatzea (inoiz bereganatzekotan) frantsesa H1 duten haurrei baino denbora gehiago kostatzen izana, ekoizpenen aldakortasuna (adin bereko haurrengan zein norbanakoarengan) eta garapen-erritmo motela dira H2g helduen bigarren hizkuntzaren jabekuntzara hurbiltzen duten ezaugarriak, edo bestela esanda, H2g elebitasun goiztiarretik (2H1) bereizten dutenak. Meiselek hiru eta lau urte artean proposatzen du 2H1 eta H2g-ren arteko muga. H2b-rena, berriz, 8 urtetik aurrera.

Azken urteotan gero eta gehiago dira euskara H1/H2 legez bereganatzearen arteko aldean inguruan osatutako ikerketak. Hala bada, helduekin egindako esperimentu-lanek erakutsi dute aldeak daudela euskarazko ergatibo kasua edota objektu pluralarekiko komunztadura prozesatzeko garaian, euskara H1 legez eta euskara H2 legez hiru-lau urtez geroztik ikasitakoaren artean; denak ulermen eta ekoizpen-mailako gaitasun handiko helduak izan arren. Hizkuntza bereganatzeko adinaren eragina nabarmendu izan dute (Zawiszewski 2006, besteak beste). Aldiz, bestelako emaitzak aurkitu dira ahozko ipuinen ekoizpenetan. Haur elebidunei buruzko zenbait lanetan erakutsi da euskara bi urtetik aurrera bigarren hizkuntza bezala eskola inguruan bereganatu duten haurrek (H2g) eta lehen hizkuntza (H1) dutenek² maila antzekoa dutela, gaitasun diskurtsiboari dagokienez (Alngren *et al.*, 2008; Beloki *et al.*, 2005). Antzekotasunak ikusi dira haurrek ekoiztiko ipuinen antolaketa tematikoan eta egitura narratiboan, eta baita testuratzeko-baliabideetan ere, nola izen-kohesioan, hala aditz-kohesioan (Bronckart 1996 / 2004). Euskararen alderdi morfologikoak ere aztertu dira corpus hauetan beretan eta ez da ezberdintasun kuantitatiborik aurkitu: euskara H1 izan ala H2g izan, argumentuak eta aditzen arteko komunztadura-akatsak urriak baitira bi taldeetan (% 4,7 H1en kasuan, eta %4,4 H2gren kasuan).

² Kontuan izan behar da, ordea, haurrok euskaraz gain beste hizkuntzaren batean ere badakitela hizketan jada 5 urterako, eta beraz, lan honetako alderaketa talde elebidunen artekoa dela gehienbat, 2H1 / H2g artekoa alegia, eta ez horrenbeste H1 / H2g artekoa.

Beraz, 2H1/H2 bereizteko, hizkuntzarekin harremanetan hasitako adina eragile oso garrantzizkotzan jo izan den arren (Meisel, 2007), ez dirudi bera bakarrik nahikoa denik hizkuntza bereganatzeko modu nagusiak bereizteko; besteak beste, adin txikitari (2-4 urte bitartean) ikasitako hizkuntzarekiko harremanaren indarraren arabera, gaitasun-maila edo hiztun-mota desberdinak ere nabarmen baitaitezke. Barreña, Ezeizabarrena & Garciak (2008), esate batera, ez dute alderik aurkitu euskara lehen hizkuntza bakartzat edota beste hizkuntza batekin batera bereganatzen duten haur txikien artean, baldin eta haur elebidunek euskara asko entzuten badute inguruan; baina aldeak aurkitu dituzte, hiztegi zein gramatika-mailan, oso txikitatik inguru elebidunearantz, euskara asko edo gutxi entzuten duten hiru urtez beherako haurren artean. Barreña eta besteren lagineko haur guztiek dute euskararekiko harremana (handiagoa edo txikiagoa) oso txikitatik eta inguru hurbilean, eta, ondorioz, euskara ikasteko garaian testuinguru formala izan / ez izan horrek duen eraginaren galdera erantzuteke geratzen da.

Aipatutako azken emaitzak kontrajarriak ematen dute: alde batetik, Zawiszkiren (2006) lanak euskara H1 eta H2 goiztiarra bezala bereganatutako helduen arteko aldea nabarmentzen du; Beloki et al. (2005) eta Almgren et al. (2008) lanetan, aldiz, H1 eta H2dun haurren emaitzak berdintsuak direla erakutsi da; eta azkenik, Barreña et al.-ek (2008) 2H1 prozesuen artean alde nabarmenak egon daitezkeela erakutsi dute. Kontuan izatekoa da, besteak beste, aipatutako lanotan hizkuntza-gaitasuna neurtzeko erabilitako metodologia desberdinek beste aldagai asko sartu dituztela alderaketan: esate batera, ikerketa-subjektuen adina (helduak / haurrak), adinarekin lotuta doazen hizkuntza bereganatzeko beste hainbat eragileren aniztasuna (hizkuntza ikasteko testuinguru ez formala / formala, erabiltzeko ohitura, motibazioa, beste hizkuntza batzuk jakitearen eragina) eta abar. Goraxeago aipatutako kontrajartze hori itxurazkoa bakarrik bihurtzen da emaitzon irakurketa aldagai anitzei erreparatuz eginez gero, izan ere, bigarren hizkuntzarekiko hasierako adinaz aparte (Zawiszkowski 2006, Meisel 2007), hizkuntza horrekiko harremanaren indarra

ere oso kontuan izan beharreko eragile erabakigarria da elebitasunean, eta oso bereziki elebitasun goiztiarrean (Barreña et al. 2008).

3. Aditz-morfologiaren eta gramatika-kasuen garapena

Aditz-komunztaduraren bereganatze goiztiarraren ganean garatu diren ikerketa longitudinalek erakutsi dute haur elebakar zein elebidunek lehen urteetan menderatzen dutela aditz-komunztadura, lau urte bitartean gai baitira ia beti egokiak diren adizki jokatuak ekoizteko, esaldian agertzen diren NOR, NOR-NORK eta NOR-NORI-NORK argumentuekin bat datozenak (Ezeizabarrena 1994; Barreña 1995, Barreña et al. 2008). Beste lan batzuek erakutsi dute, ordea, hiru-lau urterekin gehienetan helduek bezalako adizkiak erabili arren, komunztadura anitzeko adizkiak ez direla oso ugariak oraindik, izan ere, tarteka helduek erabiliko lituzketenak baino adizki sinpleagoak ekoizteko joera ikusten baita (Ezeizabarrena 2003, Fernandez & Ezeizabarrena, 2003).

Ikerketa longitudinal edo luzarokoon arabera, haurrak mailaka edo pausoz pauso ekoizten du euskararen aditz-morfologiaren konplexutasuna. Ikusi da, besteak beste, garapenaren hasieran pertsona eta numero-markarik gabeko adizkiak (edo zero markadunak) ekoizten dituztela haurrek, batzuk zuzen itxurakoak, beste batzuk ez horrenbeste. Nolanahi ere, hasierako ekoizpen desegokiak urritzen doaz ondorengo aroetan, eta gero eta maizago ageri dira adizki gero eta konplexuagoak. Ondorioz, aditzen gauzatze produktiboaren bilakaera lau aro-urratsetan berezia azaldu izan da, soinu-dun pertsona-marken agerrera nola garatzen den kontuan izanda (Ezeizabarrena 1996, 2003):

Lehen aroa. Aditz-flexioaren ekoizpen (emankor)ik gabekoa: formulak, *da* kopulak, infinitiboak.

Bigarren aroa. Komunztadura bakuneko aroa. Ageriko pertsona-marka bakarra ekoizten den aroa, eta hura beti subjektuarekin komunztaduran (NOR eta NOR(3s)-NORK adizkiak): *naiz*, *dut*.

Hirugarren aroa. Komunztadura bikoitzaren aroa. Haurrak objektu-pertsona marka agerikoak ekoizten dituen. Aditzeko pertsona-markak subjektuarekin ez ezik objektu batekin ere bat datoz (NOR-NORK, NOR-NORI) aro honetan: *ditut, zait*.

Laugarren aroa. Komunztadura hirukoitzaren aroa. Haurra gauza da perpausaren subjektuarekin ez ezik, beste bi objektuekin ere bat datozen ageriko pertsona-marka egokiak ekoizteko (NOR-NORI-NORK): *di-zki-ot*.

Lau urtera arte ikertu diren haur elebarraren eta elebidunen datuek aditzera eman dutenez, haurrek bi edo hiru soinudun komunztadura-markak ekoizten dituzten adinetan ere -ikus -a/ -(g)u/ -z (2a)n-, esperoko ez ziren komunztadura-markarik gabeko aditzak ekoizten dituzte, tarteka, (2b)-ko NOR3pl-ren -z- falta (espero: *ezin dodaz hartu*) adibide.

(2)	a.	zaldixek	emon-go	(d)otz-a(g)u-z	(M 4;00,17)				
		NORpl	eman-ETORKIZUN	NOR3s-Lag-NORI3s-NORK1pl-NOR3pl	643				
	b.	*nik	holan	be	ezin	dot	hartu	gauzak	(M 4;00,17)
		NORK				NOR3s-Lag-NORK1s			

Aditz-aldiari dagokionean, ordea, hasierako hilabeteetan orainaldiko adizki jokatuak bakarrik agertu ohi dira, eta zortzi-hamarren bat hilabete geroago ekoizten dituzte haurrek lehenaldiko adizkiak (Barreña 1996, Ezeizabarrena 1996).

Kasuen ekoizpena ere ez da bat-bateko prozesua izan ohi, NOR, NORK eta NORI, kasu-mota bakoitzak bere erako bilakaera erakutsi ohi baitu, hainbat haurren datuek erakutsi dutenez (Barreña 1995, Zubiri 1997, Elosegi 1998, Larrañaga 2000). Luzerako corpusetan kasu-markak hurrenkera honetan agertzen dira (lehen adibideak), oro har: NOR > NORK > NORI, baina hasiera-hasieran ekoizpen guztiak ez datoz bat helduen ereduarekin.

(3)	a.	hau da tutua	(P 2;05)
	b.	*Pe(r)u(k) azin du	(P 2;04)
	c.	etsunahi (=ez du nahi) amak	(P 2;05)
	d.	eba(g)i nik	(O 2;00)
	e.	*ni(k) argia ukitu	(O 2;00)

f.	ez, niri ez zait gustatzen ezer	(P 2;10)
g.	*(e)xan di(t) mediku(k) biha(t) polo jateko	(B 2;11)

Absolutiboa aurren-aurrenetik ekoizten da espero den testuinguru guztietan; datibo-markarik gabeko adibideren bat edo beste haur guztiengan aipatzen bada ere, haurra berehala hasten da datibo argumentua behar duen kasu markarekin ekoizten. Ez da gauza bera gertatzen, ordea, ergatiboarekin, haurrak ergatibodun izen sintagma espero den testuinguru guztietan behar bezala ekoizteko (%90etik gora), urte erditik gora itxaron beharra baitago. Hala bada, helduen ereduaren araberrako kasu-markaketa hurrenkera honetan garatzen dute haurrek: NOR -> NORI -> NORK. Datibo-kasua haurren ekoizpenetan agertzen hiruretatik azkena izan arren, hasierako huts batzuk kenduta berehala hasten dira haurrak testuinguruak eskatzen duen datibo-markarekin ekoizten. Beraz, ergatiboa da, haurra elebakar zein elebidun izan, huts gehien erakusten duen kasua, nahikoa maiz gertatzen baita *-k* marka gauzatu gabeko izenordain edo izen-sintagmak ekoiztea, bai haur elebidunen (3b), bai elebakkarren ekoizpenetan (3e,g). Testuinguru fonologikoaren arabera ere ez dirudi alde handiegirik erakusten duenik ergatibo-marka ekoizteak, bokal aurrean ere hutsak agertzen baitira (Ezeizabarrena & Larrañaga 1996; Elozegi 1998).

4. Corpusa eta metodologia

4.1 Haurrak

Ikerketa honetan 5 urteko 24 haur elebidunek (euskara-gaztelania) hartu dute parte, bi taldetan banatuta: H1 eta H2g alegia. Beloki, Idiazabal eta Manterolak (2005) aztertutako haur-talde berekoak dira, baina hemen talde bakoitzean adinez gazteenak diren 12 haurrak hautatu dira: H1 laginean 5;00-5;04 adin-tarteko 12 haur eta H2g-I laginean 5;00-5;04 adin-tarteko beste 12 haur. Oraingo lan honetan H2g-I taldeak sei hilabete geroago ekoiztitako datuak ere behatzen dira (H2g-II 5;06-5;10), H2g taldean garapenik ba ote da-

goen ikusteko. H1 taldekoek euskara dute lehen hizkuntza, etxeko giroan ikasia baitute. Halaber, eskolaratzea ere, 2 urtetik aurrerakoa, euskarazko eredu an egin dute. Talde hau herri euskaldun batean bizi da: datu soziolinguistikoek erakusten dutenez, herriko biztanleen %64k badaki euskaraz (Eustat 2001) eta %58k egunero erabili ohi du (Soziolinguistika Klusterra 2006).

H2g taldeak gaztelania du lehen hizkuntza, etxeko testuinguruan ikasitakoa. Ingurune soziolinguistikoa ere nagusiki gaztelaniaduna dute herrian, euskaraz dakiten biztanleen ehunekoa txikia baita, %6koa (Nafarroako Estatistikak Institutua 2001). Haur hauek eskolaren bidez izan dute euskararekiko lehen harremana, bi urtetik aurrera parte hartzen duten murgilketa-eredu goiztiarrean.

4.2 Metodologia

Istorioak edo ipuinak kontatzeko gaitasunen ikerketaren esparruan autore askok ikusi dute egoki 5 urteko adina haurren kontaketarako trebetasunak aztertzeke, adin horretan nahikoa finkatuta baitituzte, besteak beste, kontaketarako autonomia eta egituraketa narratiborako trebetasuna (Bamberg, 1987; Berman & Slobin, 1994; Serra & et al. 2000; De Weck, 1991).

Ipuin-kontakteta bidez jaso dira lan honetako ahozko hizkera-datuak, haurrei *Mattin Zaku* izeneko ipuina ahoz kontatu eta ahoz kontaraziz, hain zuzen. Ipuin hau Arratibel eta Zubizarretaren (2001) *Txomin Ipurdi* ipuinaren bertsio egokitua da. Aurrena, haurrak bospasei laguneko taldetan bilduta, helduak ipuina kontatu die ekintza zein egoera nagusiak adierazten dituzten hamabi marrazkiz osatutako liburuaren laguntzaz. Ipuina entzundakoa, haur batek beste taldekide bati kontatu dio ipuina, marrazkiak erakutsi gabe, taldetxoko gainontzeke haurrak beste gela batean daudela. Bigarren haurrak, ipuina (jada bigarren aldiz) entzun ondoren, hirugarrenari kontatu dio, eta horrela taldeko haur guztiek ipuina kontatu arte.

Haurren ekoizpenen lagin hau ipuin-kontakteten bidez osatua izanak eragin zuzena izan lezake ekoizpenetan forma batzuk beste batzuk baino gehiago ekoiz-

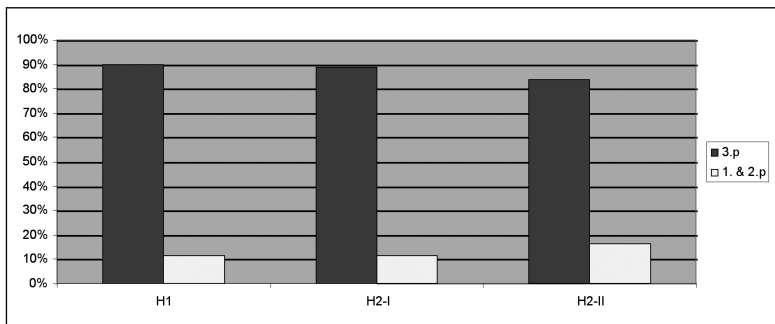
tearekin. Esate baterako, pertsona gramatikalki batzuk maiztasun handiagoz agertzea espero liteke ipuinetan nagusi diren kontaketa-zatien edo elkarrizketa-zatien arabera. Kontaketa-zatietan 3. pertsona nagusitu ohi da, aldiz, elkarrizketa-zatietan, 1. eta 2. pertsonak (Plazaola 1990, 2007). Hau dela eta, hasiera batean aurreikus zitekeen bildu ditugun haurren ekoizpenetan 3. pertsonako adizkiak izatea nagusi, eta neurri txikiago batean agertzea 1. eta 2. pertsonak. Dena dela, honetan eragina izan lezake kontalariak ipuineko elkarrizketa-zatiak estilo zuzenean ala zehar estiloan egin izanak; estilo zuzenean egindakoetan 1. eta 2. pertsonak agertuko baitira maiz (eta orainaldian), eta, aldiz, elkarrizketa-zatiak zehar estiloan eginez gero, 3. pertsonako adizkiak erabat nagusituko dira haurren ipuinetan.

5. Haurren datuak

Corpus honetan hirugarren pertsona da ipuinetan nagusitzen den aditzetako pertsona gramatikala, 1. grafikoak erakusten duen moduan. 1. eta 2. pertsonak, aldiz, gutxiago ageri dira. Laginen artean ez dago alde nabarmenik, H2g-II taldean 1. eta 2. pertsonak zertxobait maizago ageri badira ere (%16,5), H1 eta H2g-I taldeekin alderatuz gero (%11 bietan ere).

1. GRAFIKOA

1. 2. ETA 3. PERTSONAKO TESTUINGURUAK (%)

Hurrek ekoizitako komunztadura-formen egokitasuna neurtzeko, ekoizpenaren bi alderdi begiratu dira. Batetik, behatu da ea hurrek aditz jokatuak bere argumentu isil zein gauzatuek eskatzen dituzten eta esperoko lirartekeen pertsona-marka guztiekin osatzen dituzten (testuinguruaren araberrako zuzentasuna), eta, bestetik, ekoizitako adizki jokatuak duten konplexutasun eta zuzentasun-maila, agertzen diren testuinguruetan (ekoizpen-mailako zuzentasuna). Lehenengo behaketak aukera emango digu ikusteko ikergai ditugun bost urteko haur elebidunak a) testuinguruko tasun sintaktiko guztiak antzemateko gauza izateaz gain, b) euskal adizkien zerrenda osoa eskuragarri izan, eta, c) testuinguruko pertsonekin bat datozen adizki bakun edo konplexu egoiak ekoizteko gauza diren. Ala, haur txikiagoekin ikusi den bezala, testuinguruarekin bat letozkeen komunztadura-markak egin beharrean osatugabeko adizkiak egiteko joera duten (ikus 2b), agian zenbait aditz-forma oraindik ezaiztzen ez dituztelako edo testuinguruko pertsona-numero tasunen bati arretarik jarri ez eta markatu gabe utzi dutelako aditzean. Bigarren behaketak, berriz, beste zerbait egiaztatu nahi du: ea hurrek ekoizten dituzten adizkiak a) bere hiztegiko, buruz ikasitako hitzak izateaz gain, b) adizki horiek duten pertsona-markaketaren konplexutasuna menderatzen duten; alegia, ea forma ezaiztzeaz gain, behar den testuinguru sintaktikoan ere kokatzen duten.

Hori dela eta, haurren datuen aurkezpena lau zatitan banatu da: lehendabizi, ekoizitako formak zein diren ikusiko da haurren adizki konplexuen erabilera helduena bezalakoa den ikusteko (5.1) eta ondoren, adizki konplexuak espero izan diren testuinguruak aurkeztuko dira (5.2). Hirugarrenik, “zailtzat” jotako adizki eta testuinguruez jardungo dugu (5.3), eta azkenik, izen-sintagmetako kasu-markaketa izango dugu aztergai (5.4).

I. TAULA

HIRU LAGINETAKO KOMUNZTADURA-MARKEN EGOKITASUNA

	H1	H2g-I	H2g-II
Testuinguru-kopurua	449	455	642
Adizkien egokitasuna (%) : ekoiztako adizkien pertsona-numero markak zein neurritan datozen bat testuinguruarekin.	90,2	85,2	88,5
Testuinguru mailako egokitasuna (%): testuinguruak eskatzen dituen pertsona-numero markak zein mailatan dakartzaten adizkiek.	90,6	85,3	89,1

Oro har, adizki guztien artean aurkitutako hutsen kopurua ehunekotan (%15-%10 bitartean) oso handia ez bada ere, Beloki *et al.*-ek (prentsan) ikusi bezala, datuek erakutsi dute ekoizpenei zein testuinguruei erreparatuta, haurrek zailtasunak bi norabideetan dituztela (ikus 1.taula). Batzuetan haurrak ekoiztako adizkiak ez daramatza testuinguruaren arabera izan beharko lituzkeen pertsona-numero marka guztiak. Esaterako, *zion* (333) motako adizkia eskatzen duen testuinguruarekin du zailtasuna (4a)-ko haurrak datibo-markarik gabeko *zuen* ekoiztakoan (330). Baina gertatu ohi da, bestalde, haurrek marka horiekin berekin ekoiztako adizkia egoki ez erabiltzea (4b) eta (4c)-ko adibideetan bezala.

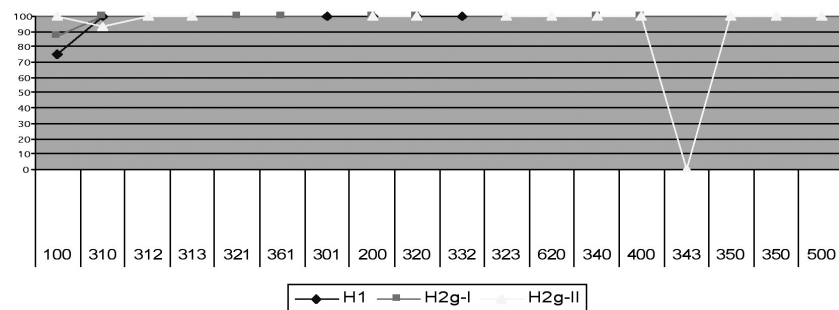
- (4) a. *gero esan zun* (330) *Mattin Zakuk bere amari* (H1,18) espero: *zion* (333)
 b. *eta gero hil in zion* (333) (H1,6) espero: *zuen* (330)
 c. *korrikan otso bat a- agertu zion* (333) (H2-II,14) espero: *zitzaion* (303)

5.1 Ekoizitako adizki jokatuena zuzentasuna

Goiago aipatu bezala (4.2), *Mattin Zaku* ipuinaren kontaktetan oinarritu izanak asko murrizten du pertsonen ugaritasuna eta pertsonen arteko konbinaketa-aukera ere, eta, beraz, paradigmako adizki-formen aniztasuna.

Corpusean guztira 28 pertsona-konbinaketa agertu dira adizkietan, eta oro har adizki gehienak %90etik gorako erabilera egokiarekin hiru laginetan (2-4 grafikoak).

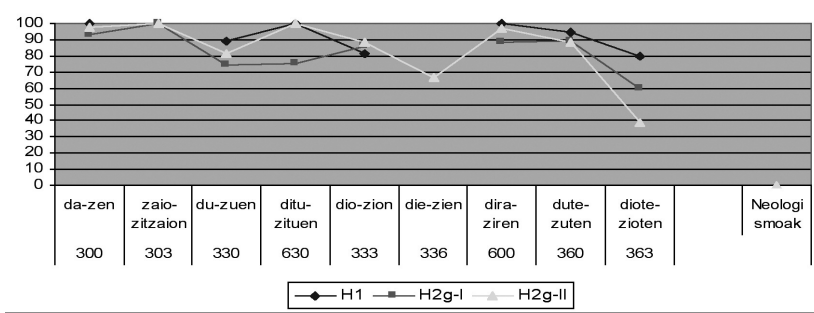
2. GRAFIKOA
1. ETA 2. PERTSONA MARKADUN ADIZKIEN
ZUZENTASUNA HIRU LAGINETAN (%)

Bigarren grafikoak erakusten duen bezala, 1. eta 2. pertsonako markadun adizkien erabilera ia erabat helduena bezalako da (%100 zuzen), *naiz-nintzen* eta *diogu-genion* motak salbuespen, baina adizki horietako adibide desegokiak gutxi izanik (bana), ez dira hurrengo ataletan kontuan hartuko. Hirugarren pertsonarako markak bakarrik dituzten adizkien datuek bestelako irudia erakusten digute, izan ere, desegoki erabilitako adizkien iturri nagusi baitira (3. grafikoa).

3. GRAFIKOA

3. PERTSONAKO ADIZKIEN ZUZENTASUNA HIRU LAGINETAN (%)

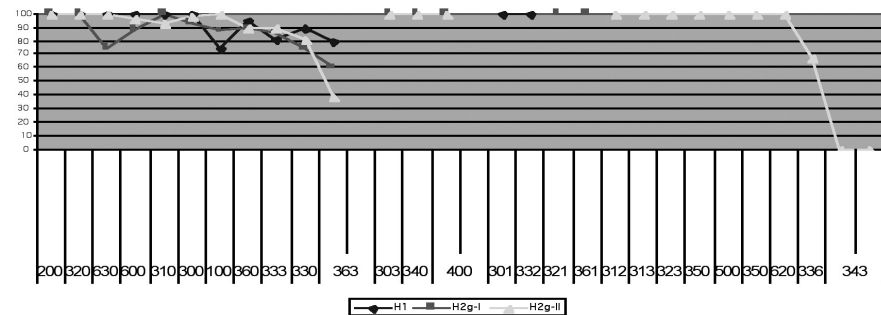

Datu orokorretatik harago, ekoiztako adizki jokatu moten zerrenda aldatu egiten da lagin batetik bestera. Ikus 4. grafikoan hiru lagnetan (ezkerraldean), bitan (erdian) eta bakarrean (eskuin aldean) agertzen diren motak. Eskuinaldean erabat desegokiak diren bi mota nabarmentzen dira: *diogu* formako (5a) adibidea, bakarra corpus osoan, eta haurrek beren kabuz sortutako adizkiak edo *neologismoak* (5b,c).

- (5) a. *jarriko dugu herriko plazan eta erreko diogu* (H2-II, 5) espero: *erreko dugu*
 b. *aplastatuko dioiela* (H2-II, 12) espero: *zapalduko dutela*
 c. *eraman zaiete oilotegira* (H2-II, 12) espero: *eraman ezazue*

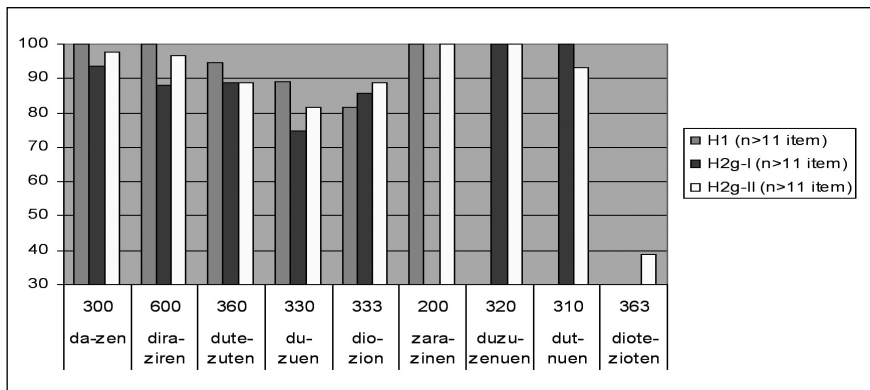
4. GRAFIKOA

HIRU LAGINETAN, BIETAN ETA BAKARREAN AURKITUAKO ADIZKIEN EGOKITASUNA, MAIZTASUN HANDIKO ZEIN TXIKIKO ADIZKIAK BARNE

Orain arte aipatutako adizki guztiak ez dira, ordea, emankorrek corpusean. Adibidez, lagin bakoitzean 12 edo adibide gehiagoko adizki-motak bakarrik kontuan hartuz gero (batez beste, talde bakoitzean, haur bakoitzeko adibide bana), corpus osoko adizki-moten kopurua 9ra jaisten da, eta hauetatik hiru taldeek ekoitzitakoak 5 bakarrik dira (5. grafikoa), bostak hirugarren pertsonako markadunak.

5. GRAFIKOA
ADIZKI EMANKORRENEK EGOKITASUNA (%) HIRU LAGINETAN

5.1.1. H1 eta H2g taldeen alderaketa

Erabilera emankorreko adizkietan ez da alde handiegirik ikusten hiru taldeetan ekoitzitako adizki-mota kopuruaren artean. H1ekoek beti zuzen erabiltzen dituztenak zuzen erabiltzen dituzte H2koek ere: *da-zen*, *dira-ziren*, *zara-zinen*. H1ekoek gehienetan (%95-80) zuzen erabili dituztenetan, aldiz, H2koek gehiagotan huts egiten dute (%88-75): *dute-zuten*, *du-zuen*. Eraitza hobexekoak erakutsi dituzte, ordea, H2koek *dio-zion* (>%85) motaren erabileran H1ekoek baino (%80).

Alderdi kuantitatiboez gain, alderdi kualitatiboak ere begiratzeak bere garrantzia izan lezake taldeak bereizteko garaian. Ondorengo xehetasunak adizki

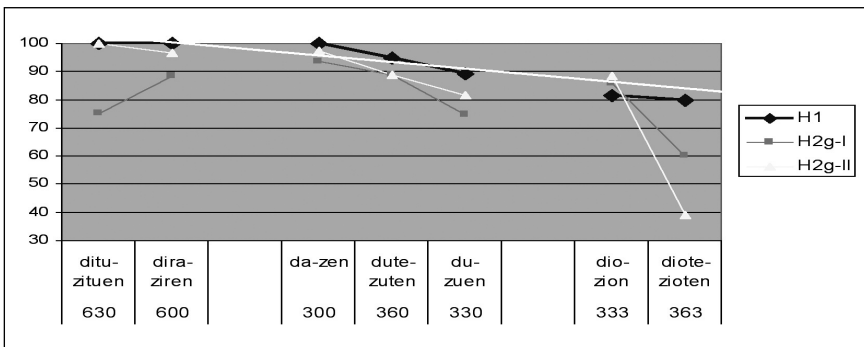
jakin batzuetara mugatzen dira: hirugarren pertsonakoak, hiru taldeetan ekoizti direnak eta adibide askoko zein gutxiko direnak.

Oro har, adizki-moten aniztasuna handiagoa da H2 taldean, H1ean baino. Badira 11 adizki-mota hiru taldeetan aurkitzen direnak, baina H2g taldeak adizki-mota gehiago ekoizten ditu bi saioetan H1ek baino (13 mota): 16 mota H2-I saioan eta 23 mota (22 mota + neologismoak) H2-II saioan. Zuzentasunari erreparatuz gero, adizki gehienek %90etik gorako erabilera egokia erakusten dute hiru taldeetan, 4. grafikoa ikus daitekeen bezala. Egokitasun-maila txiki-xeagoa erakusten dute, ordea, *dute-zuten*, *dio-zion*, *du-zuen*, *diote-zioten* bezalako adizki-mota jakin batzuek. Izan ere, adizki hauek beste adizki batzuk esperoko lirartekeen testuinguruetan erabili dituzte, tarteka, hiru taldeetako haurrek (%40-%95eko egokitasuna); H2-Ieko taldean bereziki, *ditu-zituen* (6. grafikoa). Gainerako adizkiak beti ondo erabili dituzte H1ekoek: *ditu-zituen*, *dira-ziren*, *da-zen* (6. grafikoa). Adibide askoko zein gutxiko adizki arazotsuak kontuan izanez gero ere, lehen edo bigarren pertsonako absolutibo zein ergatibodun subjektu markadun adizki gehienak egoki erabili dituzte haurrek ia kasu guztietan.

Bi adizkitan aurkitu dira H1 / H2 taldeen arteko alde nabarmenenak: *du-zuen* (330) eta *diote-zioten* (363) adizkietan.

6. GRAFIKOA

HIRU LAGINETAKO 3. PERTSONAKO ADIZKIEN ZUZENTASUNA (%)

6. grafikoak erakusten duen bezala, H1ekoek helduek bezalako erabilera erakusten dute singularreko zein pluraleko formetan, eta tarteka agertzen diren hutsak *du-zuen*-en (%10) eta datibo markadun *dio-zion* bezalako adizkien gehiegizko (%20) erabileran aurkitzen dira, testuinguruak eskatzen zuen beste forma baten ordezkari erabili baitituzte. H2koen artean joera hori bera aurkitzen da, eta indartsuagoa dela erakusten dute hutsen maiztasunek, %20koak baitira *du-zuenekin* eta %10-40 ingurukoak datibo-markadun adizkiekin. H2ko haurren artean, *dio-zion* gehienetan egoki erabilia agertzearen arrazoia (%85 inguru zuzen) ipuinean izaera ia formulaikoa duen *esan zion* aditzaren maiztasuna izan daiteke. Aipatutakoez gain, *ditu-zituen*-en (%75 zuzen) erabilera okerra ere nabaritzen da H2 taldearen lehenengo saioan (H2g-I). Jarraian, hau guztia adibideekin erakutsiko dugu.

Esate batera, *du-zuen* (330) adizkia askotan erabiltzen da datibo-markadun *dio-zion* (333)-en ordezkari (4a). Hurrengo atalean ikusiko den bezala, *ditu-zituen* (630) testuinguruan egindako hutsak agertu dira hiru laginetan (6a,b,g), baina H2g taldean bakarrik hedatzen da *zuten*-en erabilera *zituen* (630) testuinguruetara (6c,6f).

Datibodun *zion* (333) eta *zioten* (363) formak datiborik gabeko testuinguruetan erabilia agertzen dira inoiz, *zuen* (330) (6d) edo *zituen* (630), edota *zuten*-en (360) (6h) ordezkari. Horrelako hutsak gertatzen direnetan objektua kasu guztietan biziduna izan ohi da (6d,e). Beraz, huts hauetan ezin esan daiteke pertsona-akatsa dagoenik, kasu-akatsa baizik, eta aditz jakin batzuekin agertzen dira, gainera: *esan*, *eraman*, *harrapatu*, *ikus*, *sartu*. Inoiz, *zion* (333) eta *zioten* (363) formak datibodun beste forma batzuen ordezkari ere agertzen dira, inoiz NOR-NORI paradigmakoa den *zitzaion*-en (303) ordezkari, eta horrelako aditzekin: *loditu*, *agertu*, *joan* (6e).

Hirugarren pluralekiko komunztadura ere hutsetarako gunea da: *akabatu*, *ekarri*, *jan* aditzekin doan laguntzaileak NOR-3pl marka eramanean beharrean NOR-3plren marka baitarama behin baino gehiagotan. Horrelako hutsak,

alegia, *zuten* (630) ekoiztea *zituen* (360) adizkiaren orde (6f), H2g taldean bakarrik aurkitu dira, aurreneko zein bigarren saioan gainera, eta berdin objektu bizidun (6c) zein bizigabeekin (6f).

(6) a. <i>ta plis plas akabatuztu zuen guzti oilarrak</i> (H2-I17)	espero: akabatu zituen oilar guztiak
b. <i>eta otsoa den den zaldiak akabatu zuen</i> (H2-I23)	espero: otsoak zaldi denak akabatu zituen.
c. <i>eta orduan otsoa zaldi guztiak akabatu zuten</i> (H2-II32)	espero: <i>kabatu zituen</i>
d. <i>eta (azeria) poltsan sartu zion</i> (H1-1)	espero: <i>poltsan sartu zuen</i>
e. <i>eta gero suakin jun zion</i> (H1-1)	espero: <i>joan zitzaion</i>
f. <i>eta puskak jan zuten</i> (H2-I29)	espero: <i>puskak jan zituen</i>
g. <i>eta pin pon hildu zuen</i> (H2-I31)	espero: <i>hil zituen</i>
h. <i>eraman zioten zalditegira</i> (H1-14)	espero: <i>zuten</i>

5.1.2. H2g-I eta H2g-II taldeen alderaketa

Adizkien egokitasunaren sendotzea sumatu da H2g taldean lehenengo saioetik (H2g-I) sei hilabete geroago egindako bigarren saiora (H2g-II). Esate batera, eta 6. grafikora bueltatuz, *ditu-zituen* adizki-motaren zuzentasuna H2g-Iean %75ekoa zen eta %100ekoa bihurtu da H2g-IIan (dena dela, adibide gutxi daude bi laginetan). Gainera, erabilera oker gutxiago aurkitu dira *du-zuen* (330) adizkiarekin eta *dira-ziren*-ekin (600) H2g-IIan, H2g-Iean baino. Kontrako joera ikusten da, aldiz, *diote-zioten* adizkiekin; agian adizki honen ikasketa atzerantz doala pentsa genezake, baina kontuan izan behar da guztira adizki honen oso adibide gutxi agertu direla: H2g-Iean 5 adibide, H1ean 10 (horietatik 2na adibide oker), eta H2g-IIan, berriz, 18 adibide (horietatik 11 oker). Adibide gutxiok, ordea, ez dagozkio haur bakar edo pare bati bakarrik, aitzitik, zenbait taldekideren artean banatzen dira, eta hori dela eta, pentsa daiteke adizki honekiko hutsak fenomeno orokorragoa direla bost urteko haurren artean.

Honela labur genezake azken bi ataletan azaldukoak:

1) Zuzentasuna. Hiru taldeetan emankorrak diren bost adizkietan, H1ekoek zuzentasun-maila handixeagoa erakusten dute H2gekoek baino, eta adizki gehienetan H2gekoek bigarren saioan zuzentasun handixeagoa, sei hila-bete lehenagoko H2-Iekoan baino (*diote-zioten* (363) salbuespen).

2) Pertsonen agerrera. Lehen eta bigarren pertsonako markak ekoizteko garaian ez dute zailtasunik erakutsi bost urteko haur hauek, ez H1ekoek, ezta H2gekoek ere. Aditz iragankor eta iragangaitzak era emankorrean H2g taldean agertzen dira gehien, eta, laugarren ikusi den bezala, *dut-nuen* (310) edota *duzu-zenuen* (320) adizkiak H2gean bakarrik agertzen dira. Aldiz, *zara-zinen* motako adizkietako kopuruak talde guztietan agertzen badira ere —gehienetan *nora zoaz* edo *atera zaitetz* adibideei dagozkienak—, H1 taldean haurren erdiek, zazpi hain zuzen, ekoitzi dute estilo zuzeneko forma hauetakoren bat; H2 taldean, berriz, hamabitik hamaikak.

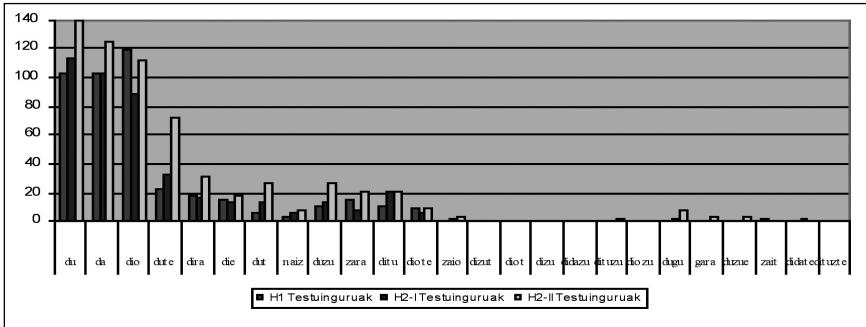
3) Bost urteko haurrek ez dituzte plural eta datibo-markak ehuneko ehunetan menderatzen. H2 taldeko haur batzuek *zuten* (360) eta *zituen* (630) adizkiak nahasteak adierazten du testuinguruko pluraltasun tasunarekin jabetu arren, haurrek ez dakitela pluraltasuna adizkian nola markatu behar den, plurala S edo O, bietako bati bakarrik dagokionez. Objektua hirugarren pertsonako biziduna denean ere, haurrek zailtasunak dituzte adizkia NOR-NORKekoa edo NOR-NORLNORKekoa hautatzeko garaian, eta inoiz baita NOR-NORIkoa den erabakitzeke ere (6e), bai H1ekoek bai H2gekoek.

5.2. Komunztadura-testuinguruak

Aztertu diren hiru laginak (H1, H2g-I eta H2g-II) batera hartuta eta kontuan izanda adizkiak bakunak edo aniztunak izan daitezkeela pertsona-markaketari dagokionean, guztira 25 pertsona-konbinaketarako testuinguru zenbatu dira, taldeen artean zein talde bereko haurren artean ezberdintasunak badaude ere. Hiru taldeetatik bakar batek ere ez ditu 25 testuinguru-motetako adibideak ekoitzi, eta 12 dira hiru laginetan agertu direnak. Ikus, 7. grafikoaren ezkerretan.

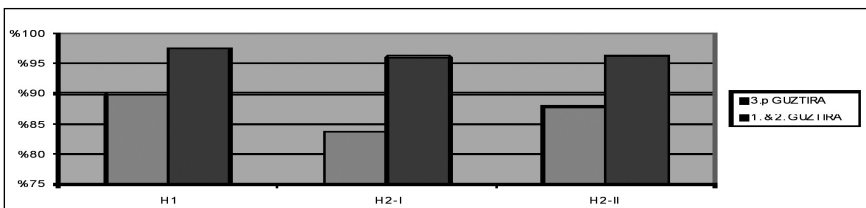
dean. Grafikoaren erdi-eskuinaldean, berriz, lagin bakarrean edo bitan bakarrik aurkitutako pertsona-testuinguru motak eta kopuruak ageri dira.

7. GRAFIKOA
 ESPERO DIREN ADIZKI-MOTAK ETA KOPURUAK

7. grafikoak erakusten duen bezala, hiru laginetan agertzen diren testuinguru-motak dira talde bakoitzean ere adibide gehien erakusten dituztenak. Oro har, alde handiak daude pertsona-testuinguru batzuetatik besteetara, 5.1 atalean ekoiztutako adizkietan ikusi den bezala: testuinguru mota emankorrenak 3. pertsonako NOR, NORK eta NORIrenak dira ipuinetan, lehen eta bigarren pertsonarako testuinguruak ere badauden arren. Halere, 8. grafikoak erakusten duenez, zuzentasun-maila handiagoa ageri da lehen eta bigarren pertsonako testuinguruetan ekoiztutako adizkietan, hirugarren pertsonak bakarrik dauden testuinguruetan baino.

8. GRAFIKOA
 ADIZKIEN ZUZENTASUN-MAILA (%) LEHEN & BIGARREN/HIRUGARREN
 PERTSONAKO TESTUINGURUETAN

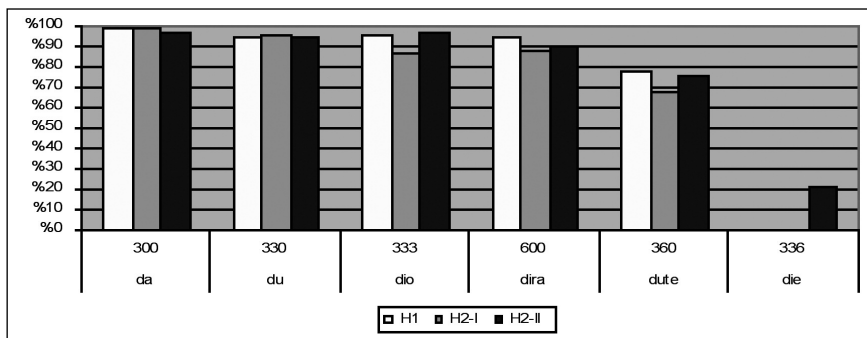
8. grafikoak erakusten dituen portzentaje orokorrak kontuan izanez geroz, haurrek ekoiztako aditzen pertsona-markak bat etorri ohi dira aditzaren argumentu diren pertsonekin: ia beti (%4z beheko hutsak) lehen eta bigarren pertsona ageri denean, baina gutxiagotan hirugarren pertsona hutsa ageri den testuinguruetan, hiru taldeek % 10etik 17ra bitartean egiten baituzte hutsak batez beste.

6.2.1 Taldeen arteko alderaketa: H1 eta H2g; H2g-I eta H2g-II

Zuzentasunari dagokionez, oso berdintsu jokutzen dute hiru taldeek. Bostehun bat testuingurutan ekoiztako aditz jokatuetaik asko dira zuzenak, bai H1ean (%89) bai H2g-Iean (%85,3) eta baita H2g-IIan ere (%89,1). 8. grafikoan ikusten den bezala, lehen eta bigarren pertsonako adizkiekin oso berdintsu jokutzen dute hiru taldeek (>%96 zuzen); aldiz, hirugarren pertsona hutseko testuinguruetan H1 laginean huts gutxixeago dago (%10) H2g-IIan baino (%12), eta gutxiago oraindik H2g-Iean baino (% 17).

Testuinguru emankorrei dagokienez, gehiago dira H2 taldean (9 lehen saioan, 10 bigarrenean) H1 taldean baino (7 testuinguru). Hiru laginetan emankorrak diren testuinguruak 9. grafikoan bildu ditugu.

9. GRAFIKOA
HIRU LAGINETAN EMANKORRAK DIREN PERTSONA-TESTUINGURUETAN
EKOIZTAKO ADIZKIEN ZUZENTASUNA (%)

Hiru taldeetan emankor diren pertsona-testuinguruetan zuzentasun-maila handia da oro har, baina aldeak egon badaude. 9. grafikoak erakusten duen legez, *da-zen* (300) eta *du-zuen* (330) testuinguruetan espero bezalako adizkiak ekoizten dituzte H1eko zein H2ko haurrek (%90etik gora hiru taldeetan), eta berdin *di-o-zion* eta *dira-ziren* (%95-85 zuzen) testuinguruetan ere. Bestelakoa da egoera, ordea, ergatibo plurala *dute-zuten* (%78-68) edo datibo pluralaren markadun *die* (<%20 zuzen) bezalako adizkia espero den testuinguruetan, 3 laginetako haurrek beste adizki batzuk ekoitzi ohi baitituzte maiz.

5.3. Testuinguru eta adizki “zailak”

Bost urteko haurrek ekoiztako adizki batzuk ez datoz beti bat testuinguru pertsona-markekin, eta, aurreko ataletan ikusi den legez, pertsona-numero tasun konbinaketa batzuk dagozkien testuinguruak edota adizkiak zailagoak gertatzen dira beste batzuen aldean. Hala bada, *zaila* zer den zehaztuko dugu (7)an.

- (7) *Zailtasunerako irizpidea*. Testuinguru edo adizki bat talde batentzat *zaila* dela esango da adibide kopuru sendo batean (haur bakoitzeko adibide bateko proportzioa, gutxienez) aurkitutako hutsen kopurua %20tik gorakoa bada.

Hiru taldeentzat adizki arazotsu direnen artean konta litezke *die-zen*, eta *diote-zioten* adizkiak ere, zail izateko bi baldintzak gutxigatik ez baitituzte betetzen: adibide-kopurua 12z beherakoa da, eta hutsen kopurua %20koa. (ikus *diote-zioten* H1 taldean). H2g taldearentzat adizki gehiago dira arazobide edo zailak direnak. Horien artean *du-zuen* formak gertatzen dira zailak lehen saioan, eta ia zailak bigarrenean, huts-kopurua muga-mugan agertzen baita H2g-IIan (%19). Bestalde, *ditu-zituen* ere oker erabili dute H2gekoek lehenengo saioan (10 adibideetatik 8), eta bigarrenean jada emankor eta ongi erabilia agertzen da adizki hau. 10. eta 11. grafikoetan ageri den *diote-zioten* adizkia ere arazo-iturri da H1 zein H2ko haurrentzat, baina erabat emankorra izan ezean ezin dugu “zailen” artean beti sartu, ez baitu zailtasun-irizpidearen adibide-ugaritasunaren baldintza betetzen. Hauek kopu-

ruak: H2g-Ieko lehenengo saioko 5 ekoizpenetatik 2 oker, eta H2g-II saioan 18tik 11 adibide desegoki.

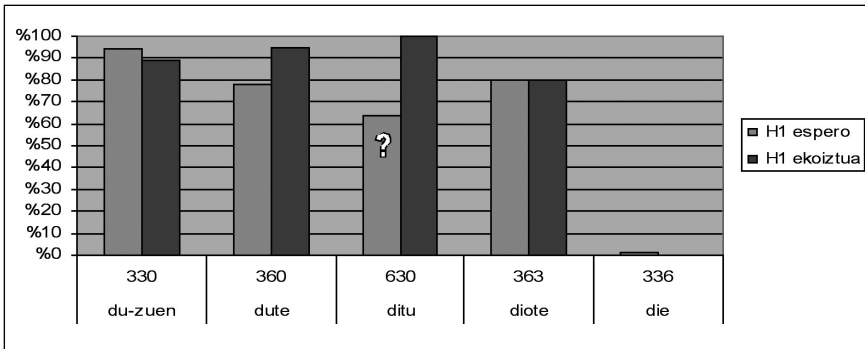
Testuinguruari dagokienez, berriz, hirugarren pertsonako ergatibo pluralarekin bat datorren *dute-zuten* (360) adizkia gertatu da zaila, eta baita datibo plurala duten testuinguruak ere (*die-zien*, 336); hiru laginetako haurrentzat zailtasun-irizpidea osorik betetzen baitute. Esate batera, *die* bezalako forma espero zen testuinguru guztietatik (16 adibide H1 taldean eta 14 H2g-I taldean), bakar batean ere ez dute hurrek espero zen adizkia ekoitzi. Hiru laginetan akats-iturri den beste testuinguru bat *ditu-zituen* (630) da, H1ean adibide gutxi ditugunez, lagin honetan (7)ren arabera ez da zail izatera iristen, baina H2geko haurrentzat zaila da lehen zein bigarren saioan.

Adizkien erabilera ikusitakoaren antzera, oro har, H2geko hurrek huts gutxiago egin ohi dituzte testuinguruetan ere 5;6eko adinarekin (H2g-II), sei hilabete lehenagoko saioarekin alderatuz gero. Bigarren saioan asko berdintzen dira H1ekoekin, eta inoiz H1ekoek baino emaitza hobekak ere lortzen dituzte, *die-zien*-en kasuan ikus daitekeen bezala.

Testuinguru eta ekoizpenetan aurkitutako zuzentasun-maila ikus daiteke adizkika, 10. eta 11. grafikoetan. Zailtasunerako bi irizpideak (<%80 zuzen, eta 11 adibide baino gehiago) betetzen dituzten testuinguru edota adizkiak biribilaren bidez adierazi dira, eta galdera ikurrarekin 12 adibide adina ez, edota hutsen ehunekoa %20ko mugan daukatenak. Ikur berezirik gabeko zutabeen bidez, berriz, akatsen batzuk agertu arren, hurrek menderatzen dituzten pertsona-konbinaketak adierazten dira. Labur esanda, hurrek adizki gehienak egoki erabiltzen dituztela ikusi arren, adizkien erabilera ez da helduena bezalako erabat, eta alde handiak ikusten dira testuinguru batzuetatik besteetara. Izan ere, pertsona-numero tasun multzo jakin batzuk konbinatzen diren testuinguru zenbaitetan, *dute-zuten* (360) eta *ditu-zituen* (630) adibidez, hurrek tarteka beste adizki batzuk erabiltzeko joera erakusten dute. Nahiz eta testuinguru horretarako egokia litzatekeen adizkia ezagutu eta erabiltzen duten gehienetan egoki erabiltzen duten (%>90 zuzen).

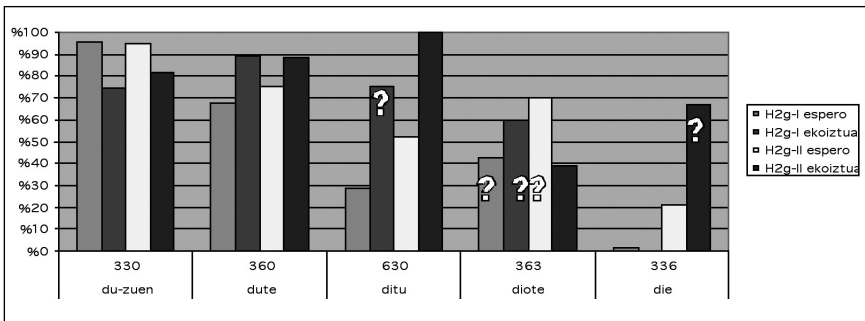
10. GRAFIKOA

TESTUINGURUAREN ARABERA ESPERO ZIREN ADIZKIEN ETA
EKOITZITAKO ADIZKIEN ZUZENTASUNA H1 TALDEAN (%)

11. GRAFIKOA

TESTUINGURUAREN ARABERA ESPERO ZIREN ADIZKIEN ETA
EKOITZITAKO ADIZKIEN ZUZENTASUNA H2geko BI SAIOETAN

5.4. Komuntadura: adizki jokatuak eta argumentuen kasu-markak

Komuntadura aditzaren eta bere argumentuen tasunen berdintasunean datza, bien pertsona, numero eta kasu-markak bat etortzean, alegia. Euskara-ren aditz-morfologia ugariak esaldiak zuzenak izatea ahalbidetzen du, NOR

kasudun S, NOR kasudun OZ edota S eta NORI kasudun ZO argumentuak agertu ezta ere (gogoratu (1)eko adibideak), pro-drop hizkuntzetan S markaketaekin gertatu ohi den bezala (Rizzi 1986). Argumentuok gauzatu gabe esaldiak zuzenak izate honek, ordea, zaildu egiten du galanki komuntaduraren azterketa, haurren ekoizpenetan batez ere; ikertzaileak beti ezin baitu erraz jakin “isildutako” izen-sintagmak zein nolako kasu edo numero-tasunak edukiko zituzkeen, haurrak esan izan balu. Beraz, ipuinari dagokion pasarteak edota aurreko edota ondorengo esaldietan agertzen diren pertsonaiek eman digute askotan argumentu isil horiek identifikatzeko bidea.

Esate batera, *zituen* (630) bezalako adizkiak dagozkien testuinguruetan, OZ 3. plurala isiltzeko joera nabaria ikusi da kontaktetan, testuinguruarengatik OZ plurala dela jakin badaiteke ere, askotan. Komuntadura hutsak, beraz, bi eratakoak izan daitezke: a) *egitezko hutsak*, tasunen bati dagokion markaren ordez besteren bat egiteagatik, edo b) *ez-egitezko hutsak*, tasunari dagokion marka gauzatu gabe uzteagatik. H1 eta H2g taldeen artean aldea dagoela dirudi gai honetan, izan ere, H2g taldean bakarrik agertzen baitira zenbait ez-egitezko huts deitutakoak; esate batera, aditzaren OZ plural markarik gabeko adizkia (*zuen* 330) objektu plurala gauzatua duten esaldietan (8a,b). Horrelako adibideak H2g taldeko haurren erdian ekoizpenetan aurkitu dira, lehen zein bigarren saioan. H1 taldean, berriz, esperoko litzatekeen OZ pluralaren marka falta izatea da arruntagoa, baina ez adizkian bakarrik, baita izen sintagman ere (8c). Azken adibide hori, beraz, ez da komuntadura huts bat, kontaktetan espero zitekeen plural tasuna ez gauzatzea baizik.

(8)	a. <i>eta jan zuen</i> (330) <i>denak polloak</i> (H2-I 9);	espero: <i>jan zituen</i> (630)
	b. <i>eta akabatu zuen denak oiloak</i> (H2-II 9);	espero: <i>akabatu zituen</i> (630)
	c. <i>ta dana akabatu zun</i> (H1 3);	espero: <i>danak akabatu zituen</i> (630)

Zuen (330) moduko adizkien erabilera desegokia *zion* (333) bezalako datiboarekiko komuntadura espero den testuinguruetara ere hedatzen da. Komuntadura-testuinguru hau oso ugaria izan ohi da ipuin-kontakizunetan, *esan zion* aditz-formaren erabilera ugariak eraginda, besteak beste. Baina tes-

tuinguru honetan hutsen maiztasuna ez da handia (<%5) hiru laginetan³, eta dauden huts apurrak *zuen* (330) *zion*-en (333) ordez erabiltzetik sortzen dira (9a,b), argumentu-datiboa esaldian gauzatuta egon arren.

- (9) a. *ta esan zuen Mattin Zaku(k) bere amari* (H1 14) espero: *esan zion*
 b. *Matxin Zaku(k) esan zuen erregeari* (H2-I 21) espero: *esan zion*

Emankorra ez izanagatik huts-iturria den beste testuinguru bat *zien*-ena (336) da. Gehienetan, *zion* (333) datiboaren plural-markarik gabeko adizkia ekoizten dute bere ordez hiru taldeetako hurrek. Gehienetan ZO isildutako esaldiak badira ere, badira zenbait adibide datibo markadun IS egonda, aditzek kasu-komunztadura bai baina numeroarena erakusten ez dutenak, denak H2g taldean. Hala, H2g-IIko 4 adibide okerretatik 3tan agertzen da datibodun argumentu plurala gauzatuta.

- (10) *esan zion erregea(k) soldaduei* (H2g-II 5) espero: *esan zien*

Adibide honetan ikusten den bezala, ekoiztako adizkia bat dator pertsona-tasunetan perpauseko argumentuekin (3. pertsona), eta ez-egitezko hutsa pluralaren markaketan datza.

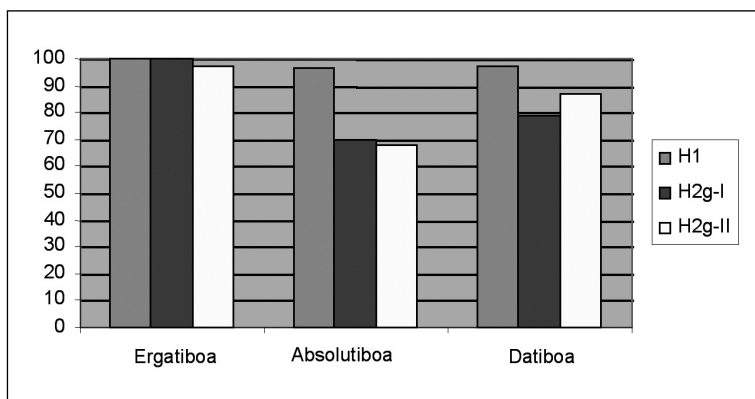
Jarraian datozen (11a-c) adibideetan, berriz, ezin esan daiteke komunztadura-akatsa dagoenik, ez behintzat pertsona eta kasu-tasunetan. Akatsa izen-sintagmaren kasu-markaketan dago, haurrak ez baititu *Mattin Zaku* ipuinaren araberako errol tematikoak gramatika-marka egokien bidez adierazi. Esate batera, (11a)-ko *otsoa*-ri, jasalea izanda, ez dagokio *-kin* soziatibo atzizkia, baizik eta absolutiboa, (11b-c) datibodun objektuekin gertatzen den bezalaxe.

- (11) a. *eta otsoakin topatu zuen* (H1-3) espero: *otsoa topatu zuen* (*?otsoarekin topatu zen*)
 b. *azazkalakin danai akabatu zion* (H1-6) espero: *danak akabatu zituen*
 c. *eta eman zioten suari* (H2I,31) espero: *eman zioten sua* (*?eraman zuten sutara*)

³ Adibide bakarra H1 taldean.

Izen-sintagmetan aurkitutako hiru gramatika-kasu marken zuzentasunaren ehunekoak 12. grafikoan bildu dira. Esaldietan ekoiztako argumentuen kasu-markaketan aldeak daude, bai NOR, NORK eta NORI hiru gramatika-kasuen artean, eta baita H1 eta H2gren artean ere.

12. GRAFIKOA
EKOITZITAKO KASU-MARKEN ZUZENTASUNA HIRU LAGINETAKO
ADITZ JOKATUDUN ESALDIETAN (%)

Hiru laginetako hurrek ergatibo-marka ekoitzi dutenetan egokia izan da beti (%100 inguru zuzen). Datiboaren kasuan zailtasun gehixeago agertzen dira H2g taldean. Halere, lehen saiotik (%78 zuzen) bigarrenera (%87 zuzen) akatsak gutxitu egiten dira. H1ekoek hutsen batzuk bakarrik erakusten dituzte, baina ezin esan daiteke datiboarekin zailtasunik dutenik, ez eta absolutiboaren erabilerarekin ere. H2g taldean, berriz, absolutiboaren erabilera da huts gehienen iturria, ekoizpenen %30ean beste kasu batzuen ordeztzen baita (ia beti ergatiboaren ordeztzen), goragoko zenbait adibidetan ikusi den bezala (9b, 10). Huts-mota hau, gainera, oso hedatuta dago H2geko kideen artean, izan ere, haur guztiak egin baitute mota honetako akatsen bat H2g-II saioan ere.

6. Emaitzen inguruko eztabaida

Lan honetan jakin nahi izan duguna zera izan da, ea zer erakuts diezaguket bost urteko haurren ekoizpen-datuek balizko H1 eta H2g jabetze-moduen arteko aldearen inguruan. H1 eta H2 goiztiarrak alderatzeko, kontuan izan beharra daude adina, *adin kronologikoa* dei dakioketena, eta *hizkuntza-adina*, edo hizkuntzarekin izandako harreman-denbora (entzule edo hiztun bezala), definizioz ezin baitira adin kronologiko bereko eta hizkuntza-adin bereko bi H1 eta H2g jabetze-modu aurkitu. Bi taldeen arteko alderaketan, beraz, lehenengo ikusi dugu ea adin kronologiko bereko euskara H1 eta H2g-dunek berdin jokatzen duten hizkuntza-eginkizunetan. Eta ondoren, euskara inguruan denbora bertsuan izandako H1 eta H2g taldeak alderatu dira, hau da, hizkuntza-adin bertsuko taldeak.

Euskararen gramatikaren ezaugarri berezkoa da aditz jokatuak subjektu-objektuen tasunekin bat etorri beharra pertsona, numero eta kasuan. Tasun horien bat etorri behar hori, gainera, derrigorrezkoa izanik, biziki erakargarria gertatzen da hizkuntza-gaitasunaren azterketarako, euskararako gaitasuna duen ororen ezaugarri nagusi bihurtzen baita NOR, NORI eta NORK kasuen markaketa izen-sintagmetan zein aditz jokatuan.

Pertsonari dagokionez, aztertutako datuetan oso maiztasun-maila desberdina aurkitu da hirugarren pertsona hutsen arteko tasun-konbinaketak gertatu diren testuinguru-adizkien (adizkien ia %90 hiru laginetan) eta lehen edo bigarren pertsona-markaren bat espero edo gauzatu den testuinguru-adizkietan (%10). Ez da alde nabarmenik aurkitu H1 eta H2gren artean gai honetan, H2gren bigarren saioan lehen eta bigarren pertsonak zertxobait ugariago agertu badira ere (%16,5). Talde-mailako datuen arabera, zeharkako estiloaren nagusitasun argia islatzen dute pertsona-hautaketa hauek; berdintsua dena, gainera, H1 eta H2gean, eta bat datorrena H1 eta H2gren artean gaitasun-diskurtsibo mailako antzekotasunak daudela dioten beste lan batzuetako emaitzekin (Beloki et al 2005, Almgren et al 2008). Taldeetako norbanakoen datuei erreparatuta, ordea,

H2g taldeko 12 haurretatik 11k ekoitzi dute estilo zuzeneko pasarteren bat, lehen edo bigarren pertsonako markadun adizkiren bat erabiltzeak adierazten duen bezala, eta beraz, H2g taldean estilo zuzena erabilitako haurren kopurua handiagoa da H1ekoan baino (12 haurretatik 7k).

Adizkien erabileraren zuzentasunari dagokionez, akats gutxi aurkitu dira bi taldeen artean, eta egiten dituzten huts-kopuruaren artean, alde txikia nabarmentzen da (H1 %10 / H2g %15-12). Alde kuantitatiboak baino adierazgarriagoak dirudite H1 eta H2gren artean aurkitutako alde kualitatiboek.

Alde batetik, ekoitzitako adizkietan ikusienez, bost urteko haurrentzat oraindik ere arazo-iturri diren pertsona-tasun-konbinaketa batzuk badaude, haurrak ez baitira oraindik helduek bezalako adizkiak erabat erabiltzeko gauza. Zuzentasun-maila handiagoa erakusten dute H1ekoek hiru laginetan emankorrek diren bost adizkietan (5. grafikoa), oro har. *Martin Zakuren* kontaktan agertu beharreko lehen eta bigarren pertsonako markadun adizkiak egokiro erabiltzen dituzte, forma sendotzat har daitezkeenak ugariak dira, beraz. Harelere, hirugarren pertsonen arteko konbinaketa batzuk (datibodun edota pluralekoren bat tartean dagoenean, gehienbat) akats-iturri dira haurren ekoizpenetan. Esate batera, hiru laginetan aurkitzen dira *dute-zuten*, *dio-zion*, *du-zuen*, *diote-zioten* adizkiak gaizki erabilitako adibideak, eta huts-kopuru handiagoa erakutsi ohi dute H2gekoek H1ekoek baino, gehienetan. Zailtasuna zehazteko irizpideen arabera (7), ordea, adizki zail bakarra aurkitu da ekoitzitako adizkien corpusean, eta zaila H2g taldearentzat bakarrik izan da, *du-zuen* mota hain zuzen. Adizki hau, emankorra izanik, beste batzuen ordean erabili ohi dute (%20) H2gekoek, eta gutxiagotan H1ekoek (%11). H2g taldearen bi saioak alderatuz gero, bigarren saioko adizki-arazotsuen zuzentasun-maila kontuan izanda, H2g-IIko emaitzek H1ekoan antz handiagoa dute. *Die-zien* adizkia da salbuespen gai honetan.

Adizki-motetan ikusi den bezala, testuinguruetan ere pertsona-konbinaketa aukerak ugarixeagoak izan dira H2gean (9 mota emankor lehen saioan eta 10

bigarreanean), H1ean baino (7 mota). Hutsegite-maila handiagoa aurkitu da hirugarren pertsona hutseko tasunak zeuden testuinguruetan, eta hiru taldeetan gertatu da. H1ekoek %10ean huts egin dute testuinguru hauetan, H2koek %16an lehen saioan eta %12an bigarreanean. Badira hiru laginetan hutsak aurkitu diren testuinguruak, *du-zuen*, *dute-zuten*, *ditu-zituen*, *diote-zioten* eta *die-zien* adizkiak espero zirenetan, hain zuzen. Bost testuinguru hauetan denetan H2koek huts gehiago egin dituzte H1ekoek baino. Zailtasunaren irizpidearen arabera, hiru testuinguru dira zailak H2koentzat (*dute-zuten*, *ditu-zituen* eta *die-zien*), eta hauetatik bi H1ekoentzat (*dute-zuten* eta *die-zien*). H2ko lehen saiotik bigarrenera hutsegiteen maiztasunak zertxobait behera egiten badu ere, lehenengo saioan zailak diren testuinguruak bigarren saioan ere halaxe gertatzen dira. Ezin esan daiteke, beraz, hobetze handiegirik dagoenik sei hilabeteko tartean.

Testuinguru eta ekoizpen-mailako datuak bateratuta, oro har, ez da pertsona-mailako hutsik aurkitu (3. pertsona besteren baten ordezt erabiltzea, adibidez). Ia huts guztiak hirugarren pertsonen konbinaketetan izan dira, baina batez ere objektua biziduna edo plurala izan denetan. Batzuetan NOR-NORI-NORK *zion* paradigma edo NOR-NORK *zuen* paradigma hautatzeko garaian, eta inoiz NOR-NORI eta NOR-NORI-NORK paradigmaren artean ere bai; H1 eta H2g taldeetan. Subjektu pertsona-mailan ez da akatsik aurkitu talde bakar batean ere. Antzeko arazoak edo paradigma-hautaketa bereziak aurkitu izan dira etxetik elebidunen luzaroko ikerketetan ere (Ezeizabarrena 1996), eta inoiz baita euskalkien artean ere (Fernandez & Ezeizabarrena 2003). Emaitzak erakusten dute, pertsona-markaketa euskararen morfologiaren alderdi sendoa izanik, ez dela arazo haur euskaldunen aditz-paradigmen erabilera ikasteko garaian, ez H1ekoentzat ezta H2gekoentzat ere. Zailtasun handixeagoa sortzen dute, ordea, aditz barruko kasu eta numero-markek.

Pluraltasunaren zailtasunaren adibide dugu NOR-NORK *zuten* adizkia NOR-NORK *zituen*-ekin nahastea. Horrelako hutsak H2 taldeak egiten ditu nagusiki, eta lehenengo saioan batez ere.

Oro har, bi taldeen arteko aldea nabarmenagoa da H1 eta H2g-I alderatuz gero; H2g-II laginean H1ekoen antzeko emaitzak aurkitzen baitira gai hone-tan. Halere, badira H2g-II taldeak bakarrik ekoitzi dituen adizkiak, eta ez H1ean ez eta H2g-Iean aurkitu ez direnak: *die-zien* eta neologismoak. Adizkion ekoizteak argi erakusten du adin horretako haurrak trebeak direla testuingu-ruko tasunak antzematen, inoiz, bila dabiltzan adizkia oraindik eskuragarri ez badute ere bost urterekin. Horrela uler daitezke testuinguru-mailako hu-tsegite altua *die-zien*-ekin 10. eta 11. grafikoetan (gutxixeago 2.saioan) edota adizki berriak sortu beharra (*ireki zuetenean, zuten*-en ordez edota *eraman zaiete, ezazue*-ren ordez).

Izen-sintagmetako kasu-markaren azterketak ere emaitza interesgarriak es-kaini dizkigu hiru gramatika-kasuen ekoizpenaren inguruan. Ekoizpenari erre-paratuz gero, ergatibo kasu-markaren erabilera helduena bezalakoa da hiru laginetan, adibide bat edo beste kenduta; bost urteko haurrek ez baitute beste kasu-markaren baten ordez erabili. Datiboaren eta absolutiboaren kasuan, aldiz, emaitza desberdinak aurkitu dira H1ean eta H2an. Etxetik euskaldunak diren haurren ekoizpenetan hutsegiteak urriak dira (guztira 5 oker 157 datibo eta ab-solutibo adibidetatik); H2geko ekoizpenetan, aldiz, gehiago: 71 adibide oker 242 absolutibo + datiboko adibidetatik, lehen saioan, eta 95 oker 325etik biga-rrenean. Datiboaren erabileran bakarrik %20ko hutsak erakutsi dituzte lehen saioan eta %13koak bigarrean. Baina batez ere absolutiboaren erabilera “he-datuegia”-rena dute ezaugarri bi taldeon kontaketatiko esaldiek. Izan ere, %30ean beste kasu bat esperoko litzatekeenetan agertzen dira zero marka ab-solutiboa duten izen-sintagmak, eta maiztasuna ez da batere aldatzen lehen saio-tik bigarrenera; fosilizazio antzeko baten adierazgarri. Absolutiboaren erabilera hedatua, gainera, ergatiboa esperoko litzatekeen kasuetan gertatu da ia beti.

Gure laginetan ikusi dugunez, bost urteko haurren artean H1ekoek berega-natua dute jada izen-sintagmetako kasuak markatzea, ez ordea H2gekoek. Aus-tin-ek (2007) 2-3 urteko haurrekin garatutako zeharkako ikerketan ere, ergatiboa isiltzea maiz gertatzen dela erakutsi du, bai elebidunen (%50,4) bai elebakarren

artean (%31,4), baina bi taldeen arteko aldea esanguratsua da. Lan honetako haurren eta Austinen haurren adinak desberdinak badira ere, emaitzak era bateratuan azal daitezkeela dirudi. Haur elebarrak 2-3 urterekin %30 inguru huts egiten dute ergatibo-marka espero denetan, baina beti ekoizten dituzte, berriz, bost urterekin aztertutakoek. Adin bereko H2gdunek, berriz, huts asko egiten dituzte 2-3 urterekin (%50), asko oraindik 5 urterekin (%30). Garapenarekin batera menderatzen den zailtasuna izateko, oso aurrerapen txikia, bat ere ez, erakutsi dute gure H2geko haurrek sei hilabeteren buruan. Hutsen maiztasuna egonkor mantentzeak fosilizaio-gertakariaren hastapenaren antza du euskara H2 berantiarraren ezaugarri ezagun ere badena.

Bestalde, hizkuntzazko adin bertuko H1 eta H2dunen arteko alderaketak erakusten du ikastolan hiru urte daramatzaten bost urteko euskara H2dun haurrek ez dituztela egiten bi-hiru urteko haur euskaldun elebarrak egin ohi dituzten zenbait huts-mota, esate batera, adizki jokatu gabeen gehiegizko erabilera (Ezeizabarrena 2003), edota hirugarren pertsonako adizkien erabilera (tarteka) bestelako pertsona esperoko zenetan (Barreña 1995). Egiten dituzte beste huts batzuk, ordea, H2gekoek eta haur elebarrak ere bai, esate batera, NOR-NORK eta NOR-NORI-NORK paradigmatako formen arteko nahasketak, *zion* (333), *zuen* (330)en orde (edo alderantziz) bezalakoak (Ezeizabarrena 1996, Fernandez & Ezeizabarrena 2003). Eskolan sei hilabete gehiago jardun ondorengo saioan (H2g-II) huts horiek urritu direla ikusi da, eta pentsatzekoa da urte pare baten ondoren huts horiek gaindituta izango dituztela H2dun haurrek, H1ekoek bezala.

Kasuari erreparatuz gero, H2gekoek testuinguru askotan ez dute ergatiboa ekoizti, H1dun haur txikien antzera (Barreña 1995, Larrañaga 2000, Almgren & Barreña 2001). Baina etxetik euskaldun diren haurrek (elebarrak eta elebidun batzuek) ergatiboaren morfologia-marka 3-4 urterako menderatu ohi duten ohi duten bezala (Barreña 1995, Zubiri 1997, Elosegi 1998), gure laginetako H2dunen datuek ez dute horrelakorik espero izatera bultzatzen, ez baita urte erdian (H2g-I/H2g-II) batere hobekuntzarik ikusi haien ekoizpenetan (%30 huts bi saioetan).

7. Ondorioak

H1 eta H2g taldeen ahozko ekoizpenen artean dauden aldeak azaleratu ditu aztertutako corpusak. Ekoizpenak eta testuinguruak kontuan izanda, oro har, hutsen kopurua txikia izanik eta tasun batzuk sendoak izan arren (pertsonea), badira kasua edota numeroa bezalako tasun ahul(xeago)ak direnak oraindik, bost urteko haurren aditz-izen mailako morfologia ekoizpenetan. Argumentu anitzeko tasunak dituzten formen erabilera bakarrik aurkitu dira zailtasunak, eta horiek objektuaren kasu eta numeroari dagozkie batez ere. Adizki berdintzetan izan dira zailtasunak bi taldeetan, baina nabarmenagoak izan dira H2g taldean H1ean baino, bereziki lehenengo saioan. Bi taldeak bereizi dituen *duzuen* adizkeraren erabilera hedatuegiarena izan da H2gean, objektu plural edota datibo-markaren bat duten adizkien ordeztasun erabilera. Izen-morfologian, berriz, ergatibo-kasuaren ahulezia nabarmentzen da H2gean, askotan absolutibo *beste-rik ezeango* (default) kasuak ordeztatua. Bi ezaugarri hauek har daitezke euskara H2g, H1etik bereiztearen adierazgarri. Gure ustez, ezin esan daiteke, ordea, oraindik, bi ezaugarri hauek gaztelaniaren eraginaren ondorio direnik; Austinek (2007) ergatiboarentzat diotenaren kontra, gaztelaniarekin desberdinak diren euskararen beste ezaugarri batzuk menderatzen baitituzte H2g taldeko haur hauek berauek. Esate batera, aditzaren argumentu anitzekiko komuntaduraren derrigortasuna (neologismoak adibide).

Hizkuntza entzun edo hitz egindako denboraren eraginak, ordea, ez dirudi berdin eragiten duenik adizkien morfologiaren garapenean eta izen-sintagmetako kasu-morfologiaren garapenean. Adizkien morfologia ikasteak komuntadura-arauak ezagutzeko eskatzen du (tasunak, derrigortasuna, marka jakinak) eta baita paradigmatako forma-zerrenda osoa ere. Morfologia-hiztegi osoaren erabilera menderatzeak eskatzen duen denbora, nonbait, bost urte baino gehiagokoa da H1ekoentzat, baina ziurrenik, laburragoa H2gekoentzat. Aurreikusi zitekeen bezala, bi taldeetako haurrek oraindik hutsak egiten dituzte adizki konplexu batzuetan, baina horietan bakarrik. Zuzentasun-mailen

arteko hurrenkera horrela antolatzen da: H1 (5 urte euskaraz) > H2g-II (3;6 urte, egun erdiz, euskaraz) > H2g-I (3 urte, egun erdiz, euskaraz).

Bestalde, izen-morfologiari dagokionean, esaldian gauzatutako argumentuekiko komunztadura *ez-egitezko* hutsak bi taldeek egiten badituzte ere, *egitezko hutsak* H2geko taldean bakarrik aurkitzen dira (H1ean salbuespenen bat, besterik ez). Ikusitakoaren arabera, ziurrenik, adizkiak menderatzeko baino denbora gehiago beharko dute H2gekoek komunztadura menderatzeko. Eta gehiago oraindik, ergatiboaren kasu-markaketa H1dunek bezala egiteko, menderatzez gero.

Amaitzeko, beraz, aztertutako datuok zera erakutsi dute: hizkuntzarekiko hasiera-adinak eragina duela hizkuntzaren jabekuntzan, izan ere, aldeak aurkitu ditugu, 2-3 urterekin, txikitatik hasita, euskaraz egiten duten haurren artean. Beraz, Meiselek (2007) H1/H2 bereizketarako proposatutako 4 urtetik aurrerako adina baino goizago koka genezake adinaren eragina: 2-3 urteetan. Adin bereko bost urteko H1 eta H2geko haurren morfologian parekotasun handiak egon badaitezke ere adizkien erabileran, bi alde kualitatibo aurkitu dira H1 eta H2geko emaitzen artean: esaldian gauzatutako argumentuekiko komunztaduran egitezko hutsak, eta zero kasu markaren erabilera hedatuegia ergatiboko testuinguruetan.

Bibliografia

ALMGREN, M. & BARREÑA, A. 2001, «Bilingual acquisition and separation of linguistic codes : ergativity in Basque versus accusativity in Spanish», in K.E. Nelson, A. Aksu-Koç & C.E. Johnson (arg.), *Children's Language. Interactional Contributions to Language Development*, Mahwah, Laurence Erlbaum, 27-48.

ALMGREN, M., BELOKI, L., IDIAZABAL, I. & MANTEROLA, I. 2008, «Acquisition of Basque in successive bilingualism: data from oral storytelling», in P. Siemund & N. Kintana (arg.) *Language Contact and Contact Languages*, Amsterdam, John Benjamins, 239-259.

- ARRATIBEL, J., ZUBIZARRETA X. 2001, *Txomin Ipurdi*, Donostia, Erein.
- AUSTIN, J. 2007, «Grammatical interference and the acquisition of ergative case in bilingual children learning Basque and Spanish», *Bilingualism: Language and Cognition* 10 (2007), 315-331.
- BAMBERG, M.G. 1987, *The Acquisition of Narratives*, Berlin, Mouton de Gruyter.
- BARREÑA, A. 1995, *Gramatikaren jabekuntza-garapena eta haur euskaldunak*, Bilbao, EHU-UPVren Argitalpen Zerbitzua.
- BARREÑA, A. 1996, «Aditz-aldiaren erabilera goiztiarra haur euskaldun elebakar bategan», *Hizpide*, 35 (1996) 25-38.
- BARREÑA, A., GARCIA, I., EZEIZABARRENA, M.J., ALMGREN, M., ARRATIBEL, N., OLANO, I., BARNES, J., PETUYA, A. & COLINA, A. 2008, *MacArthur-Bates Komunikazio Garapena Neurtzeko Zerrenda*, Bilbo, UEU.
- BARREÑA, A., EZEIZABARRENA, M.J. & GARCIA, I. 2008, «Influence of the linguistic environment on the development of the lexicon and grammar of Basque bilingual children», in C. Pérez-Vidal, M. Juan-Garau & A. Bel (arg.), *A Portrait of the Young in the New Multilingual Spain*, Clevedon, UK, Multilingual Matters, 86-110.
- BELOKI, L., EZEIZABARRENA, M.J. & MANTEROLA, I. (prentsan), «Morfología verbal temprana en narraciones de euskera L1 y L2», in *XXV Congreso de la Asociación Española de Lingüística Aplicada*.
- BELOKI, L., IDIAZABAL, I. & MANTEROLA, I. 2005, «Bost urteko haur elebidunen euskarazko ipuin-kontaktak», *Bat Soziolinguistika Aldizkaria*, 56 (2005) 79-94.
- BERMAN, R.A. 2009, «Language development in narrative contexts», in E.L. Bavin (arg.), *The Cambridge Handbook of Child Language*, Cambridge, CUP.
- BERMAN, R. & SLOBIN, D. 1994, *Relating events in narrative: a crosslinguistic developmental study*, Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum.
- BRONCKART, J.-P. 1996, *Activité langagière, textes et discours. Pour un interactionnisme socio discursif*, Paris, Delachaux et Niestlé. [Gaztelaniazko itzulpena] 2004, *Actividad verbal, textos y discursos. Por un interaccionismo socio-discursivo*, Madrid, Infancia y Aprendizaje.
- DE WECK, G. 1991, *La cohésion dans les textes d'enfants*, Paris: Delachaux et Niestlé.

ELOSEGI, K. 1998, *Kasu eta preposizioen jabeakuntza-garapena haur elebidunbatengan*, EHU/UPVko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.

EUSTAT. 2001, www.eustat.es.

EZEIZABARRENA, M.J. 1994, «Primeras formas verbales de concordancia en euskara», in J.M. Meisel (arg.), *La adquisición del vasco y el castellano en niños bilingües*, Frankfurt, Vervuert, 181-230.

EZEIZABARRENA, M.J. 1996, *Adquisición de la morfología verbal en euskera y castellano por niños bilingües*, Bilbao, EHU-UPVko Argitalpen Zerbitzua.

EZEIZABARRENA, M.J. 2003, «Null Subjects and optional infinitives in Basque», in N. Müller (arg.), *(In)vulnerable Domains in Multilingualism*, Amsterdam, Benjamins, 83-106.

EZEIZABARRENA, M.J. & Larrañaga, M.P. 1996, «Ergativity in Basque: a problem for language acquisition?», *Linguistics*, 34-5 (1996) 955-992.

FERNANDEZ, B. & EZEIZABARRENA, M.J. 2003, «Itsasaldeko solezismoa, datiboaren lekualdatzearen argipean», in J.M.Makatzaga & B. Oihartzabal (arg.), *P. Lafitteren sortzearen mendemugako biltzarra. Euskaltzaindiaren XV. Biltzarra Euskal Gramatikari eta literaturari buruzko ikerketak XXI. Mendearen atarian*, Bilbo : Euskaltzaindia, 255-278.

LARRAÑAGA, P. 2000, *Ergative Sprachen, akkusative Sprachen. Der Erwerb des Kasus bei bilingualen Kindern*, Frankfurt am Main: Vervuert.

MEISEL, J. 2007, «Child second language acquisition or successive first language acquisition?», *Arbeiten zur Mehrsprachigkeit- Working Papers in Multilingualism*, Hamburg, Sonderforschungsbereich Mehrsprachigkeit, 33-64.

Nafarroako Estatistika Zerbitzua. 2001, www.cfnavarra.es/estadistica.

PLAZAOLA, I. 1990, «Ipuin kontaketa euskaraz: aditzaren funtzionamenduaz zenbait elementu», in I. Idiazabal (arg.), *Hizkuntzaren psikopedagogia*, Bilbo, Labayru.

PLAZAOLA, I. 2007, «Euskal intertestua : hiru diskurtso tipoen funtzionamendua», in I. Plazaola & M.P. Alonso Fourcade (arg.), *Testuak, diskurtsoak eta generoak. Euskal testuen azterketa korrontea*, Donostia, Erein, 77-100.

RIZZI, L. 1986, «Null objects in Italian and the theory of pro». *Linguistic Inquiry* 17, 501-557.

SERRA, M., SERRAT, E., SOLÉ, R. BEL, A. & APARICI, M. 2000, *La adquisición del lenguaje*, Barcelona, Editorial Ariel S.A.

Soziolingüistika Klusterra. 2006, *Kale erabileraren neurketa*. Zumaia.

TRASK, R.L. 1981, «Basque Verbal Morphology», *Euskalarien Nazioarteko Jardunaldiak. Iker 1*. Bilbo, Euskaltzaindia, 285-304.

ZAWISZEWSKI, A. 2006, «Perpauk egituraren urraketak euskaldun goiztiar eta berantiarrengan Gertaerei Loturiko Potentzialen bidez», in B. Fernandez & I. Laka (arg.), *Andolin gogoan. Essays in honour of Professor Eguzkitza*, EHU/UPVko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo, 915-931.

ZUBIRI, J.J. 1997, *Izen sintagmaren determinazioaren eta kasuen jakakuntza eta garapena hiru urte arte (Goizuetako bi haur euskaldun elebakarren jarraipena)*, argitaratu gabeko Doktolego Tesia. EHU/UPV.